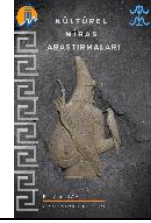

Kültürel Miras Araştırmaları
<https://dergipark.org.tr/tr/pub/kulmira>
 e-ISSN 2687-6094

Tarihi Zeyve Pazarının Yaşatılması ve Mersin Çıkışlı Tur Rotası

Uysal Yenipınar*¹

¹Mersin Üniversitesi, Turizm Fakülte, Turizm İşletmeciliği Bölümü, Mersin, Türkiye

Anahtar Kelimeler

Kültürel ve Doğal Miras,
Tarihi Zeyve Pazarı,
Mirasın Yaşatılması,
Tur Rotası.

ÖZ

Tarihi Zeyve Yayla Pazarını 600 yıl öncesi kurulmuştur. Pazar yeri olma özelliğini günümüzde de devam ettirmektedir. Pazar yeri, Adana Bölümü Karaman İli'ne bağlı Ermenek İlçe sınırları içinde yer almaktadır. Tarihi dönemdeki ününü tarihi un ve bulgur ve değirmenlerine borçludur. Zeyve; yazın yaylalara çıkan yerel halkın ortak buluşma noktası ve tercih ettiği bir pazar yeri olmayı sürdürmektedir. Son zamanlarda kültür ve doğa temelli tur gruplarının ilgisini çektiği gözlenmiştir. Çalışmanın amacı, Zeyve Pazarının turizm arz kaynaklarını tanıtmak ve kaynakların taşıma kapasitesi, tur gruplarının doğal ve tarihi dokuya zarar vermemesi için alınması gereken önlemleri tespit etmektir. Bu amaçla, önceden muhtar aracılığı ile izin ve randevu alınarak, pazarcı, yerel halk, tur ziyaretçileri ve değirmenci ile yüz yüze görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden keşifsel araştırma kapsamında, gözlem, görüşme ve alan deneyimi teknikleri kullanılmıştır. Araştırma sonucunun; bu tür yapılacak çalışmalar için bir zemin hazırlayıp temel oluşturacağı, tarihi pazar yerinin turizme kazandırılması ile ilgili, kanaat önderleri ve sivil toplum kuruluşlarının karar ve planlarına, tur operatörlerinin tur programlarının zenginleşmesine olumlu katkı sunacağı düşünülmektedir.

Keeping the Historical Turkish Bazaar Zeyve alive and the Tour Route from Mersin

Keywords

Cultural and Natural Heritage,
Historical Turkish Bazaar
Zeyve,
Keeping the Legacy Alive,
Tour route.

ABSTRACT

Historical Zeyve Plateau Market was established 600 years ago. It continues to be a market place today. The market place is located within the borders of Ermenek District, Adana geographic division and Karaman Province. It owes its reputation in the historical period to its historical flour and bulgur and mills. Zeyve; It continues to be a common meeting point and preferred market place for the local people who go to the highlands in summer. Recently, it has been observed that it has attracted the attention of culture and nature-based tour groups. The aim of the study is to introduce the tourism supply resources of Zeyve Paar and to determine the precautions to be taken in order to prevent the carrying capacity of the resources and the tour groups from damaging the natural and historical heritage. For this aim, face-to-face interviews were held with marketers, local people, tour visitors and miller by obtaining permission and appointment through the headman in advance. In the study, observation, interview and field experience techniques were used within the scope of exploratory research, one of the qualitative research methods. The result of the research; It is thought that it will prepare a ground and form a basis for such studies, and will contribute positively to the decisions and plans of opinion leaders and non-governmental organizations regarding the bringing of the historical market place to tourism, and to enrich the tour programs of tour operators.

*Sorumlu Yazar

*(uysalyenipinar@mersin.edu.tr) ORCID ID 0000-0002-6357-8729

Kaynak Göster (APA);

Yenipınar U (2021). Tarihi Zeyve Pazarının Yaşatılması ve Mersin Çıkışlı Tur Rotası. *Kültürel Miras Araştırmaları Dergisi*, 2(2), 78-96.

1. GİRİŞ

Zeyve Taşeli Platosunda yer alan tarihi pazar yerlerinden biridir. Pazar yeri ününü tarihi dönemlerde sahip olduğu 15 adet un ve bulgur değirmenlerine borçludur (K.K1, K.K2, K.K8, K.K10, K.K11). Anılan dönemde değirmenler su gücüyle çalışmaktadır. Dağlık bölgede kış koşulları çetin geçmektedir. Bu nedenle halkın temel gıdalarından biri olan un ve bulgur ürünlerinin zamanında öğütülmesi ve kilerlerde yerini alması önemlidir. Zeyve değirmenleri önemli bir zorunlu ihtiyacı karşılamaktadırlar. Değirmenciler değirmene getirilene ürünleri halkın damak tadına uygun öğütmektedirler. Değirmen taşlarının hızı talep edilen incelik ve kalınlık ölçüsüne göre ayarlanmakta tüketicinin damak zevkine uygun ürün üretilmektedir. Nitelikli ürün üretilmesi zaman almaktadır. Zeyve'nin su gücü ile çalışan tarihi taş değirmenlerine ihtiyaç büyüktür. Bu nedenle özellikle hasat sonlarında, sonbaharda, değirmenlerin önünde ve çevresinde sıra bekleyen kalabalıklar dört-beş gün beklemek zorunda kalmaktadırlar. Zamanla değirmenlere halkın ihtiyaç duyduğu su hızları, fırınlar, kasaplar giysi gibi eşyalar satan esnaf dükkânları da eklenmiş ve Zeyve ünlü bir pazar yeri kimliği kazanmıştır (K.K1, K.K2, K.K13, K.K16, K.K17).

Zeyve Muhtarının ifadesine göre Zeyve Pazarı (K.K1) 1980'li yıllara kadar; Anamur, Gazipaşa, Aydıncık (Gilindire), Ermenek ve Mut yayla halklarının yararlandığı ünlü bir pazar yeri olma konumunu korumuştur. Değirmenlere un ve bulgur öğütmeye gelen köylüler, aynı zamanda bağ-bahçe ve süt ürünlerini develer, at, katır ve eşekler ile Zeyve pazarına getirip satmakta, ihtiyaçları olan alet-evevatları satın alıp işleri bitince yurtlarına geri dönmekteydiler (K.K14). Un ve bulguru öğütülmesi uzun sürdüğü için Zeyve pazarında bir süre kalınmaktadır (K.K13). Anılan dönemlerdeki kasap sayısının on adetten fazla olduğu saha çalışması sırasında öğrenilmiştir (K.K17).

Tarihi değirmenlerden günümüze kullanılabilir ancak çalışmayan bir değirmen ile su boruları kalan ikinci bir değirmen izi kalmıştır. Kullanılır durumda olan tarihi bir değirmen kalmıştır. Kullanılabilir durumda olan değirmenin değirmen taşı döndürecek yeterli su olmadığı için çalıştırılmadığı, suların büyük bir bölümünün bağ ve bahçelere verildiği öğrenilmiştir (K.K6, K.K8, K.K10, K.K11, K.K16, K.K17). Günümüzde bir zamanlar değirmenleri çalıştırmakta kullanılan yüksek duvarlı kanalların içindeki sular duvar deliklerinden küçük şelaleler şeklinde dökülerek yaz sıcaklarında Pazar yerini serinlettiği gözlenmiştir. Diğer yandan Pazar yeri önceki dönemlerde yalnız pazar günü faaliyet gösterirken günümüzde artan ziyaretçi talebi nedeniyle cumartesi ve pazar günleri olmak üzere iki gün süreyle çevre halkına ve ziyaretçilere hizmet sunduğu gözlenmiş ve deneyimlenmiştir. Pazar esnafı yıllardır Zeyve Pazarına gelen, kalender, dürüst ürün kalitesi bilinen ve belli ürünleri satan kişiler olarak tanınmaktadır. Günümüzde Zeyve pazarı Mersin çıkışlı yerel kültür ve doğa turları ile motorize gruplar, çocuklu ailelerin keşfettiği bir yer olup farklı bir dönüşüm geçirmektedir. Zeyve pazarı, tarihi ve kültürel kimliği ve asırlık çınarları, içilebilir pınar suları, konuksever köy halkı, dürüst esnafı, bungalov konaklama tesisleri gibi özellikleri ile

Taşeli Platosunun güçlü turistik çekim merkezi olmaya aday niteliklere sahiptir. Çalışmanın amacı; Zeyve Pazarının anılan olumlu özelliklerinin korunup yaşatılması için kapasite planlaması ve turizme yönelik alt ve üst yapı düzenleme gereksinimi, halkın turizm konusunda eğitilmesi, doğayı bozacak yapılaşmanın ve rant amaçlı kullanımların önüne geçilmesi konusunda yerel yönetimler, turizm paydaşlarının dikkatini çekmektir.

Çalışma bulgularının yerel yönetim ve turizm paydaşlarının geleceğe yönelik olumsuz gelişmeleri önleyici kararlar almalarına katkı sunacağı düşünülmektedir. Bu amaçla; Zeyve'nin tarihi kimliği ve yöre halkının haklarının korunması, iki üç değirmenin restore edilip eski sahiplerince işletilmesi gibi tarihi kimliğini simgeleyen somut kültürel miraslar yaşatılabilecektir. Pazarıcı esnafı ve alışveriş yapanları rahatlatacak özel bir alan tahsis edilmesi mümkündür. Böylece yayalar taşıt korkusu ve egzoz kokusu olmadan güvenli ve keyifli alışveriş yapabilirler. Pazar yerindeki kafe ve restoranlarda köy gençlerinin çalışması teşvik edilebilir. Bu amaçla Pazar esnafı ve restoran, kafelerde görev yapacak yakın çevre köy gençlerine turizm konularına hitap edebilmeleri için servis, sunum, hijyen, hitabet, bölgenin tanıtımı gibi konularda Turizm Fakültelerinin ilgili bölümlerince eğitim verilebilir.

Pazar yerinin tarihi kimliğinin parçası olan, değirmenler, çınarlar, doğal ortamın korunmasına katkı sunacak mikro-makro plan ve projelerin hazırlanması gerekliliği katılımcılarca dile getirilmiş ve gözlemlenmiştir.

2. ZEYVE YAYLA PAZARI KONUMU VE GÜNÜMÜZDEKİ ÖNEMİ

Zeyve Pazarı, Taşeli olarak tanımlanan Mersin ilinin batısında yer alan yüksek dağlık bölge üzerinde kurulmuş bir Pazar yeridir ve Ermenek ilçesine bağlıdır. Ermenek Karaman'a 1989 bağlanmasından önce Mersin iline bağlı bir ilçedir. Günümüzde Zeyve Pazarı Anamur, Gülnar, Mut, Ermenek, Alanya ve Karamanlıların yaz sıcaklarından kaçmak, doğal ürün alışverişi ve piknik yapmak için ziyaret ettikleri bir mesire yeri görünümündedir. Taşeli (İzorya) bölgesinde Gülnar (Anaypazarı), Bardat ve Zeyve üç tarihi Pazar yeri geçmişten günümüze pazaryeri olma özelliklerini korumuş ve günümüzde de insanların toplanma ve sosyalleşme merkezi olmaya devam etmektedirler. Günümüz yaylacılarının tarihi dönemlere Yörüklerin ürettiği sağlıklı doğal et, peynir, çökelek, yoğurt, tereyağı, gibi süt ürünlerini satın almaya devam ettikleri gözlenmiştir. Arıcıların doğal çiçek balı satışına konu olan ürünler arasındadır.

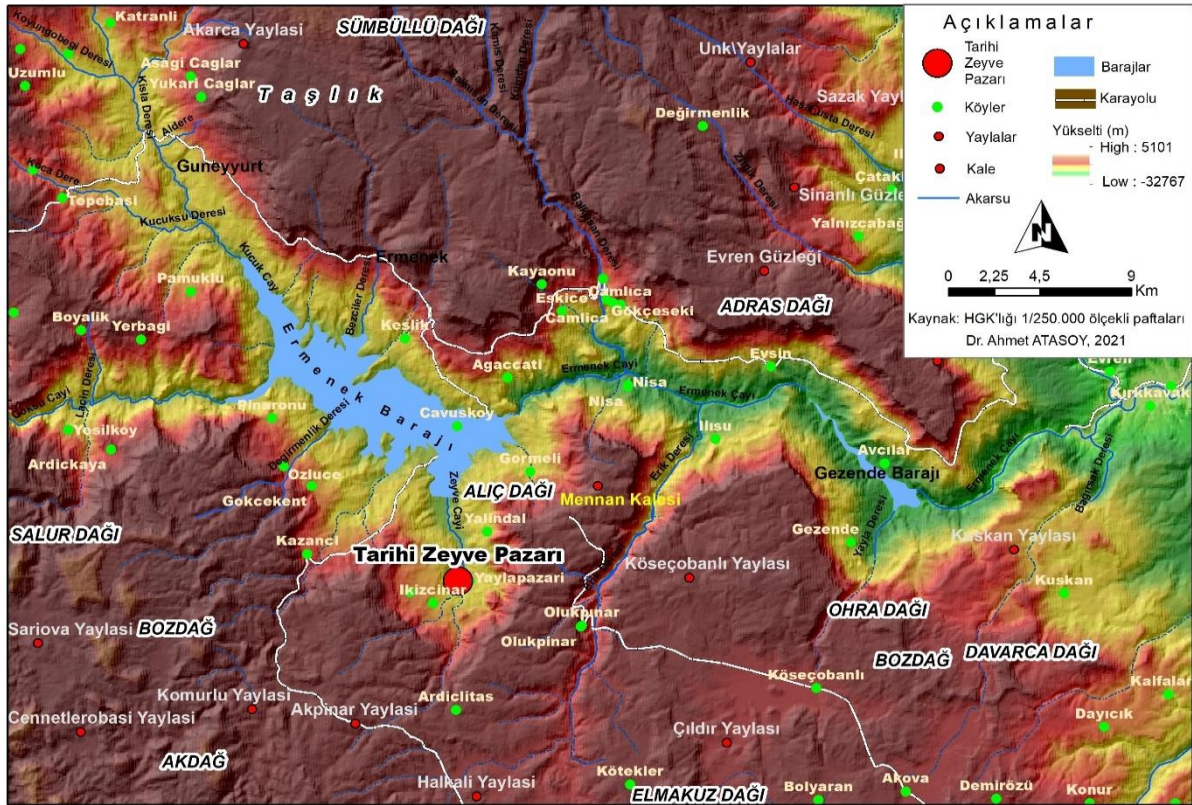
Zeyve Çınarları ve Pınarları: Zeyve de ismini 600 yıldır kurulan pazardan almıştır. Bugün hiçbir çalışmaya da Zeyve 'de geçmişte onlarca su değirmeni, su hızarı, berber ve fırın olduğu katılımcılar tarafından dile getirilmiştir (K.K9, K.K2, K.K1, K.K11, K.K13, K.K14, K.K16). Zeyve pazarı pazar günleri kurulmaktadır. Pazarda, temmuz, ağustos ve eylül aylarında çevre köylerde yetişen sebze ve meyvelerin yanı sıra, yöreye özgü el sanatları ürünleri de satılmaktadır (K.K6, K.K14, K.K16, K.K17). Akdeniz kıyılarına yakınlığı nedeniyle, Zeyve pazarı günümüzde Kazancı ve Gülnar üzerinden

günübirlik gelen turistlerce keşfedilmeye başlandığı gözlenmiştir. Günümüzde Pazar yerinin tarihi dönemlerine ait somut kültürel mirastan geriye kullanılmayan iki değirmen ve değirmenlere su taşıyan kanallar ile ulu çınarlar kalmıştır. Değirmenlerden biri sağlam olup, diğerinin sadece su boruları görülebilmektedir. Zeyve pazarı 2 adet kasap, 5 küçük lokanta, 2 taverna, 3 kahvehane, 2 adet çay bahçesi ile 100 dönümlük alana sahiptir. Pazar yerinin içinden Zeyve çayı geçmektedir. Zeyve Pazar yeri 2. Derecede Doğal Sit alanı ilan edilmiştir. Zeyve pazarı çevresinde asırlık çınar ağacı sayısı toplam 1000 adettir. Zeyve Pazaryeri asırlık ulu çınarları, içilebilir pınar suları, küçük şelaleler oluşturan dereleri ve bir zamanlar 10 adet un değirmenleri ile ünlenmiştir. Yaşı 500 yıllık olan 15 adet çınar ağacı Doğal Tabiat varlığı olarak tescillenmiştir. Sayısı 300'e varan ulu çınarları, soğuk suları, otantikliği, su değirmenleri, su hızarı, bungalov evleri, günübirlik konaklama mekânları ile yaz aylarında kıyıldaki bunaltıcı sıcaklardan kaçmak ve keyifli zaman geçirmek için çok uygun bir iklime ortama sahiptir.

Temmuz, Ağustos, Eylül aylarında civar köylülere yetiştirdikleri sebze ve meyvelerini Pazar günleri kurdukları Zeyve yayla pazarında yerli ve yabancı turistlere sunmaktadırlar. Ayrıca yöreye özgü el sanatları kilim, ahşap mutfak araç gereçleri, el zanaatı -kazma-

kürek, tırmık, mangal kömürü, mangal, şiş vb. ürünleri bu pazarda bulmak mümkündür. Kazancı ve Gülnar üzerinden turistler için kolayca ulaşılabilir olması nedeniyle genellikle günübirlik ziyaret edilebilen bir mesire yeridir (URL-1). Zeyve Pazarının Ermenek ilçesine uzaklığı 26km. Mersin İline uzaklığı: 235.09 kilometredir. Mersin'den olup, Yolculuk 3 saat 49 dakika sürmektedir. Zeyve çayının; Zeyve Pazar yerinin değişik yerlerinden çınar ağaçlarının çevresinden çıkmakta olup pınarların soğuk suları içilebilir ve serinlik vericidir. Çınar ağaçlarının gölgesi ve oksijenli hava ziyaretçilerin yol yorgunluklarına şifa gibi gelmekte, yol yorgunluğu kısa sürede atılıp kendini iyi hissetme durumuna geçilebilmektedir. Seksenli yıllarda yayla yerleşimleri karayolu yolu, elektrige kavuşmuştur. Elektrikle çalışan değirmenlerin yaygınlaşması gibi nedenlerle, Zeyve pazarındaki değirmenler kapanıp yerini çayhaneler almaya başlamıştır.

Motorize grupların Zeyve Pazarını keşfi, lavanta bahçesinin yerinde, çadır kurup ve gecemeleri ile birlikte konaklama ihtiyacı fark edilmiştir. Bu amaçla ortamın doğallığını bozmayacak şekilde yapılan ve 2019 yılında Zeyve Pazarının kuzeydoğusunda açılan lavanta bahçesi, yerel halk ve ziyaretçiler tarafından ilgi odağı olmaktadır. Bungalovlar özel idare tarafından kiraya verilmektedir (Şekil 1).

Şekil 1. Tarihi Zeyve Pazarı ve Yakın Çevresinin Fiziki Haritası (Atasoy, 2021)

2.1. Dağlık Kilikya Bölgesi Coğrafi Konumu

Kilikya'nın doğusu dağlık olduğu için bu alana yerleşen Türkler yörenin fiziki özellikleri nedeniyle Taşeli demmiştir. Taşeli, kıyı gerisinde sarp, dağlık yükseklikler ve kıyıda dar bir alana sahiptir. Bu coğrafi özellikler, Taşeli'nin çevresinden soyutlanmasına ve

bağlantısının kopmasına sebep olmuştur (Strabon, 2000; Ünal ve Girginer, 2007). Bölge günümüzde Taşeli Platosu'na karşılık gelmektedir ve yüksek sıradağlara sahiptir. Bu dağların arasında dalgalı ve çok yüksek yaylalar ile derin vadiler bulunmaktadır. Bu bölgede kapalı havzalar, geniş bir ova ve düzlükte yoktur (Saraçoğlu, 1989). Yaylalar, bir fiziki coğrafya terimi olarak; akarsularla derin bir şekilde yarılmış

parçalanmış, fakat üzerinde düzlüklerin belirgin olarak bulunduğu yeryüzü şeklindedir. Yaylalar yani plato anlamında tanımlanırken, beşerî coğrafya terimi olarak, yaz mevsiminde hayvanların otlatıldığı, köyün dışında olmakla birlikte, ekonomik bakımdan köye bağlı ve onu destekleyen, bazen dinlenme amacıyla kullanılan, mevsimlik konutların da yer aldığı, dağların yüksek kesimlerindeki düzlükler olarak tarif edilmektedir (Doğanay, 1997). Yaylacılık faaliyetleri bölgenin sosyo-ekonomik durumunu yansıtmaktadır. Hellenistik ve Roma dönemine ait pek çok yerleşim kalıntısının bulunması, günümüzdeki gibi söz konusu dönemde de yaylacılık faaliyetlerinin olduğunu göstermektedir. Bu veriler kapsamında, günümüzdeki sosyo-ekonomik durumun antik dönemde de benzer şekilde olduğunu söylemek abartı olmayacaktır (Bardakçı, 2018). Taşeli yaylalarında Hellenistik-Roma dönemine ait yerleşimlerin bulunması söz konusu dönemde de günümüz hayatına benzer bir yaşayışın varlığını yansıtmaktadır. Tarih boyunca yaylacılık faaliyetleri yapan bu insanlar elde ettikleri ürünün bir bölümünü farklı ihtiyaçlarını karşılayabilmek için değiş-tokuş ekonomisine bağlı bir ticari faaliyetle karşıladıkları düşünülebilir (Bahar, 2016). Taşeli Platosunda yer alan Gülnar, Mut ve Ermenek tarihi dönemlerde Isauria olarak anılmıştır. Taşeli'nin güneyinde yükselen Toroslar, yörenin Dağlık Kilikia'dan çok Karaman (Larende) ve Konya (Lykaonia) ile bağlantı kurmasına yol açmıştır. Ancak Isauria yöresi fiziki olarak, Dağlık Kilikia'nın bir uzantısı durumundadır. Nitekim Isauria halkı fırsat buldukça güneye inmiş, Akdeniz ticaretini kontrol altına almaya çalışmıştır (Texier, 2002). Bu coğrafi özellikler, Taşeli'nin çevresinden soyutlanmasına ve bağlantısının kopmasına sebep olmuştur (Strabon, 2000; Ünal ve Girginer, 2007). Bölge günümüzde Taşeli Platosu'na karşılık gelmektedir ve yüksek sıradağlara sahiptir. Bu dağların arasında dalgalı ve çok yüksek yaylalar ile derin vadiler bulunmaktadır. Bu bölgede kapalı havzalar, geniş bir ova ve düzlükler yoktur (Saraçoğlu, 1989). Yaylalar, bir fiziki coğrafya terimi olarak yayla akarsularla derin bir şekilde yarılmış parçalanmış, fakat üzerinde düzlüklerin belirgin olarak bulunduğu yeryüzü şeklindedir. Yaylalar yani plato anlamında tanımlanırken, beşerî coğrafya terimi olarak, yaz mevsiminde hayvanların otlatıldığı, köyün dışında olmakla birlikte, ekonomik bakımdan köye bağlı ve onu destekleyen, bazen dinlenme amacıyla kullanılan, mevsimlik konutların da yer aldığı, dağların yüksek kesimlerindeki düzlükler (Doğanay, 1997) olarak tarif edilmektedir. Yaylacılık faaliyetleri de bölgenin sosyo-ekonomik durumunu yansıtmaktadır. Bölgede Hellenistik ve Roma dönemine ait pek çok yerleşim kalıntısının bulunması, günümüzdeki gibi söz konusu dönemde de yaylacılık faaliyetlerinin olduğunu göstermektedir. Bu veriler kapsamında, günümüzdeki sosyo-ekonomik durumun antik dönemde de benzer şekilde olduğunu söylemek abartı olmayacaktır (Bardakçı, 2018). Taşeli yaylalarında Hellenistik-Roma dönemine ait yerleşimlerin bulunması söz konusu dönemde de günümüz hayatına benzer bir yaşayışın varlığını yansıtmaktadır. Tarih boyunca yaylacılık faaliyetleri yapan bu insanlar elde ettikleri ürünün bir bölümünü farklı ihtiyaçlarını karşılayabilmek için değiş-tokuş ekonomisine bağlı bir ticari faaliyetle karşıladıkları düşünülebilir (Bahar, 2016). Yayla, en basit şekilde

hayvanların otlatıldığı yüksek yerler ve dağlar ile yazın oturulan yer anlamına gelmektedir (Ögel, 1978). Yayla hem beşerî hem de fiziki bir coğrafya terimi olarak kullanılabilir (Doğanay ve Ogün, 2013). Türk Dil Kurumu (TDK) "akarsularla derin bir biçimde yarılmış, parçalanmış, üzerinde düzlüklerin belirgin olarak bulunduğu, deniz yüzeyinden yüksek yeryüzü parçası, plato" ve "dağlık, yüksek bölgelerde, çetin, kışın yaşam şartları zor olduğu için boş bırakılan, yazın havası iyi ve serin olan, hayvan otlatma veya dinlenme yeri" olarak açıklamaktadır (TDK, 2016).

2.2. Tarihi dönemlerde Zeyve Pazarı ve Değirmen, Zeyve deresi ve Ulu Çınarlar

Zeyve Pazarı Karaman'ın Kazancı beldesi yakınında Yayla Pazarı köyü sınırları içerisinde yer almaktadır. Zeyve pazarı Ermenek ilçesini Mersin'in Anamur ve Gülnar ilçelerine bağlayan güzergâhta yer almaktadır. Zeyve Pazarı günümüzde Toros zirvelerinin ortasında bir tabiat parkı ve mesire yeri olarak kullanılmaktadır. Tarihi çınar ağaçlarının sayısı 300 olup yaşları 200 ile 800 yıl arasında değişmektedir. Yaşlı çınar ağaçlarının bir kısmı anıt ağaç olarak tescillenmiştir. Pazarın kuruluşu 600 yıl öncesine belki de daha eskiye dayanmaktadır. Pazar yerinin kurulduğu meyilli alanın 300 m üstündeki yamacın farklı yerlerinde çok sayıda pınar gözleri yer almaktadır. Pınar gözlerinden çıkan sular birleşerek Zeyve deresini oluşturmuştur. Derenin sağ tarafında türbe ve bir medrese kalıntısı yer almaktadır. Türbe ve medrese alanları dikenli çalılar ve otlarla kaplanmıştır. Türbe ve medrese hakkında yazılı bilgiye ulaşılamamıştır. Türbeleri ziyaret geleneği ve ağaç kültü gibi inanç ritüelleri Anadolu'nun farklı yörelerinde binlerce yıldır varlığını sürdürmektedir. Yöre halkının türbeleri ziyaret geleneği günümüzde de devam ettiği bilinmektedir. Gülnar çevresinde halkın ziyaret ettiği çok sayıda türbe bulunmaktadır. Yerleşim yerine gerçekleşen ziyaretlerin, ulu ağaçlardan dilek ve şifa bulmak amacıyla yapıldığı bilinmektedir (K.K11). Kutsal yer simgesi pınarlar ve çınarların varlığı, yüzyıllardır koruna gelmiş olması bölgenin inançları ile de ilgili olduğu da dikkate alınmalıdır. Zeyve pazarının günümüze kadar yaşatılmasında, değirmenler kadar, türbe ve medreselerin varlığının da büyük etkisi olduğu düşünülmektedir. Bu nedenle anıt ağaçlar kültürel ve dini peyzaj örneği olarak değerlendirilmelidir. Böylece zamanla unutulmuş olan inanç gelenekleri de yaşatılmış olacaktır.

Türbe ve Medresenin varlığı Zeyve Pazarının kültürel açıdan da tanıtılmasında önemli rol oynayacak bir kanıt niteliği taşımaktadır. Medrese ve Türbenin tarihi araştırılıp kazı çalışmaları ile tarihi tespitler yapılabilir. Çevre düzenlemesi ve restorasyonla ziyarete açılması Zeyve pazarının turizm alt yapısını güçlendirecektir. Diğer yandan tarihi pazarın kültürel miras listesine alınması konusunda da etkili olacaktır. Zeyve pazarının ünlenmesinde, çınar ağaçlarının korunmasında bu tarihi ve dini geleneğin de etkili olduğu anlaşılmaktadır. Bu nedenle tanıtımlarda bütüncül bir yaklaşımla tarihi ve inanç merkezi kimliğinin birlikte dikkate alınması önemlidir.

Tüm bu özellikler tarihi Zeyve pazarının günümüz ziyaretçilerini de büyülemeye devam etmektedir.

Taşeli Platosunun 600 yıllık tarihi Zeyve Pazarı, bir zamanlar Taşeli yerleşim yerlerinin en uzak köşelerinde yaşayan halkın bile sonbahar aylarında özellikle mecburi ziyaret ettiği bir yer olmuştur. Geleneksel değirmenleri kadar, yazın yetiştirilen ve güzün ürün alınan sebzeler, yüksek düzlükler hayvanları ile birlikte yaşayan Yörüklerden alınan doğal kaliteli süt ürünleri, yaylada otlayan koyunların kesiminden elde edilen kavurmaların tuzlanıp kuyruk yağıyla karıştırılıp küpler içine, keçi ve koyun peyniri keçi derisi içine basılmakta her ikisi de obruklarda bekletilmektedir. Kasım ayı ve sonrası obruklardan alınıp kışın tüketilmektedir.

Zeyve deresi ve Ulu çınarlar: Geleneksel değirmenler su gücü ile çalışmaktadır. Bu nedenle eski değirmenler su kaynaklarına yakın yerlerde kurulmuşlardır. Ziyaretin temel nedeni bir zorunlu ihtiyacı gidermektir. Taşeli'nin sert geçen kış ayları nedeniyle halk kışlık yiyecek ve içeceğini yazdan hazırlamaya başlar. Günümüzde de bu durum kısmen devam etmektedir. Halkın olmazsa olmaz temel gıda ürünü ise, buğday ve mısır unu, bulgur ve türevleridir. Taşeli platosu için, bulgurun anavatanı terimi de kullanılmaktadır. Türkiye genelinde bulgur genel bir ad olarak tanınmış olmasına rağmen; anavatanı sayılan Taşeli bölgesinde türevleri vardır ve farklı isimle anılmaktadırlar. Halkın temel gıdası un; buğday, mısır unu, nişasta kepek unu gibi çeşitliliğe sahiptir. Kaynatılmış buğdaya genel olarak bulgur denmektedir. Bulgurun türevleri ise; kaynatılmış ve kurutulmuş bulgurun iri ve biraz kırık olanına pilavlık, pilavlığın biraz daha ince kırılmış olanına kısırlık bulgur, daha ince kırılmış olanına düğürcük adı verilmektedir. Kaynatılmış buğdayın öğütülürken çıkan kabuklarına ise bulgur kepeğidir. Bulgurun kepeği de değerlidir. Taşeli Bölgesi halkının bulgur ürünleri, kısır, batırık, bulgur pilavıdır. Bulgur kepeğinden pekmez helvası yapılmaktadır. Zeyve değirmenleri halkın bu zengin kültürel mirasının tarihten günümüze taşınmasında önemli rol oynamışlardır.

Halk arasında unun da çeşitleri vardır. Bazlamalık, sıkmalık, sac ekmeği, çöreklik gibi gereksinimler için tarihi su değirmenleri özel incelik ve kalınlıkta un üretimleri ile de ünlenmişlerdir. Halk arasında değirmenler temel gıdalarının lezzet yeri olarak anılmaktadır. Katılımcıların pek çoğu "*Hazır bulgurların tadı yok, eskilerin tadını arıyoruz.*" cümlesini sık, sık dile getirmişlerdir. Bulgur: Buğdayın kazanlarda odun ateşinde ve pınar suları ile kaynatılması, temiz kaput bezleri üzerine serilip temiz havada, güneşte kurutulması ile elde edilmektedir. Bulgur irilik ve incelikleri eski su değirmenlerinde değirmen taşının, ağır-ağır itinalı döndürülmesi işlemi ile gerçekleştirilmekteymiş. Uzun süreç bulgura lezzet katmakta, halkın istediği irilik ve incelik kıvamını almasını sağlıyormuş. Değirmencinin ve değirmenin gün sonunda saç sakalı un ve kepekle kaplanıyormuş. Bu nedenle değirmenler yerleşim yerlerinin biraz uzağında, bulgur kurutacak düz alanları sakın ve temiz geniş alanlara sahip olan, gür pınar sularının olduğu yerlerde kurulmuştur. Değirmenlerin çevresindeki bulgur kurutulacak alanlar bitkilerden, otlarından temizlenip tozlanmasın diye sıvanırmış. Değirmenciler; farklı

inceliklere sahip bulgur hammaddesini halkın temel tüketim ürünlerini, talep edilen geleneksel tarzda ve ölçülerde öğütülmesine yıllarca hizmet vermişler. Bir başka özellikleri ise, içilebilir temiz pınar suyunun kullanılmasıdır. Çünkü halkın temel gıdasının, temiz pınar suları ile haşlanıp, öğütülmesi halk sağlığı için çok önemlidir.

Elektriğin gelmesi ile elektrikli değirmenler su değirmenlerinin yerini almıştır. Bir zamanlar yaz aylarında arı kovanı gibi çalışan değirmenlerin işleri azalmış, giderek kullanılamaz olmuşlar. Kullanılamaz olmalarının bir diğer nedeni de çalışmak için güçlü akan temiz, nitelikli pınar sularına ihtiyaç duymalarıdır. Su değirmenlerinin kullandığı güçlü pınar sularının başka alanlara kanalize edilmesi, su kanallarının bozulması, ağır değirmen taşlarını döndürmek için yeterli suyun olmayışı gibi faktörler su değirmenlerinin sonunu getirmiştir. Yerlerini elektrikle çalışan değirmenler alınca, un ve bulgur öğütmek için uzak yerlerden gelenler azalmıştır. Günümüzde Zeyve değirmenlerinden sadece bir adedi çalışır durumda olup, su gücü yetersizliği nedeniyle çalışmaz olmuştur. Su değirmenleri geçmişte, halkın kendi tarlasından hasat ettiği lezzetli buğday başaklarını değirmende farklı teknikler kullanarak, halkın damak tadına uygun, un ve bulgur üretmişlerdir. Günümüzde halk hazır bulgur ve türevlerini marketlerden alabildiklerini ancak su değirmenlerinde öğütülenlerin onların ağız tadına uygun incelik, kalitede ve geleneksel lezzete sahip olmadığını ifade etmişlerdir (K.K1, K.K2, K.K14, K.K16). Katılımcı yerel halka sonradan eklediğimiz; Zeyve pazarının su değirmeni çalışsa, ürünlerinizi bu değirmene getirir misiniz sorusuna; "seve, seve" cevabını vermişlerdir. Saha çalışmasında gözlemlerden; Zeyve Pazarının doğal güzelliklerini bilen ve geçmişte bu güzellikleri deneyimleyen Taşeli ilçe halkının yaz aylarında piknik ve alışveriş bahanesi ile Zeyve Pazarını ziyaret etmeye devam ettikleri, özel konuklarını Zeyve Pazarında ağırladıkları gözlenmiştir. K.K14, K.K16, K.K17 numaralı katılımcılar Zeyve Pazarı ile ilgili duygularını şöyle ifade etmişlerdir: "Burası bizim Kâbe'miz, kutsal mekânımız" gibidir. Gençlik yıllarımız buralarda geçti, çoğumuz eşlerimizle burada karşılaştık. Onun için her yıl mutlaka piknik içinde olsa ziyaret edip, eş ve dostlarla buraya gelir geçmişi yâd ederiz.

Bu ifadelerden Zeyve Pazarının yerel halkın belleğinde yaşatılan hatıraları canlandıran, geleceğe taşınması gereken manevi (somut olmayan) kültürel toplumsal hafıza alanı olduğu söylenebilir. Değirmenler, pınarlar, çınarlar ve çayhaneler, pırzola evleri gibi somut geleneksel mekânlara sahiptir. Un bulgur öğütülmesi, sıra bekleme, sıra beklerken komşu yaylalardan ürün takası, muhabbet, ahbaplıklar, gençlerin tanışması ve bir birlerine gönül vermeleri, muhabbetler, sosyalleşme gibi somut olmayan yönleri ile Zeyve Pazarının geçmişte aynı zamanda bir kültürel kaynaşma ruhu yaratılan önemli bir mekân özelliği taşıdığı anlaşılmıştır. Bu yönüyle Zeyve pazarı Somut ve somut olmayan mirasla birlikte, asırlık çınarları ile aynı zamanda bir doğal miras alanı niteliği taşımaktadır. Zeyve bu özellikleri ile Türkiye'nin Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü'nün (UNESCO) dünyanın "Kültürel ve Doğal Miras Alanı" listesine alınması için başvuru yapılabilir. Türkiye'de bu alanda tescillenmiş üçüncü alan olabilir. Pamukkale ve

Kapadokya iki doğal ve kültürel miras alanlarımız olup dünya genelinde ilgili listede yer almış ve dünya genelinde tanıtılmaktadır.

Bu nedenle Zeyve pazarı, Çınar ağaçları, pınarları, şelaleleri, değirmenleri ve mesire yerleri ile koruma altına alınmalı ve orijinalliğini bozacak girişimlerden sakınılmalıdır. Mekânın yerel halkın sosyalleşme alanı ve ruhunun korunmasına özen gösterilmeli ve sıradan bir mesire yeri olmasına izin verilmemesine gelecek kuşaklara aktarılması devam ettirilmelidir.

3. ARAŞTIRMA YÖNTEMİ

Çalışmada Nitel Araştırma kapsamında keşifsel çalışma yöntemi tercih edilmiştir. Veri toplama yöntemi olarak mülakat tekniği, gözlem ve deneyimleme tercih edilmiştir. Formlardaki sorular yarı-yapılandırılmış şekilde oluşturulmuştur. Böylece görüşülen konu ve sorunlara odaklanmak mümkün olurken aynı zamanda bireysel yaklaşımları, bakış açılarını ve deneyimleri elde edebilmek de mümkün olmuştur. Gerçekleştirilen yüz yüze görüşmelerde önceden hazırlanan açık uçlu sorular yüz yüze sorulmuştur. Nitel araştırma, sosyal olguları bağlı buldukları çevre içerisinde araştırmayı ve anlamayı temel alan bir yaklaşımdır (Yıldırım ve Şimşek, 2005). Nitel araştırmaların en önemli özellikleri; doğal ortama duyarlılık, araştırmacının katılımcı rolü, bütüncül yaklaşım, algıların ortaya konması, araştırma deseninde esneklik, tüme varım analizi ve niteliktir. Nitellik; sayılara indirgenmeyen okuyucuya betimsel ve gerçekçi bir resim sunmaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2005). Keşifsel çalışma; incelenmek istenen konu hakkında şimdiye dek sistematik bir inceleme yapılmamış, çok az sayıda çalışma yapılmışsa, araştırmacının fazla bilgi sahibi olmadığı konuları incelediği, araştırma konusunun görece yeni olduğu durumlarda yapılan araştırmalardır (Stebbins, 2001). Sorular konuyu neden ve nasıl algıladıklarını anlamak üzere tasarlanmalı ve katılımcının soruyu cevaplamasında ona yardımcı olmalıdır (Sankar ve Jones, 2008). Bu amaçla; Zeyve Pazarı araştırma sahası hakkında üç gruba yönelik açık uçlu soru hazırlanmıştır. Birinci grup muhtar ve esnaf, ikinci grup yerel halk, üçüncü grup ise, turistik amaçla gelen ziyaretçilere yönelik sorulardır. Ancak araştırma alanında bizi bulup tarihi dönem değirmenleri ve kendi değirmeni hakkında bilgi veren değirmenci de dördüncü grup kişisi olarak değerlendirilmiştir. Araştırma öncesi; Zeyve muhtarı ile iletişime geçilmiştir. Zeyve Muhtarı; cumartesi günü araştırma alanında olmamızı önermiştir. Zeyve pazarı geleneksel olarak Pazar günü kurulmaktadır. Ancak son yıllarda pazara olan ilgi artışı esnafın cumartesi günü de gelmesine neden olmuş ve Pazar süresi iki güne çıkmıştır. Zeyve muhtarı K.K1 Pazar yerinin cumartesi günü daha sakin olacağını, katılımcılarla rahat görüşebileceğimiz önerdiği için cumartesi Zeyve Pazarındaydık. Yolu iyi bilen Gülnar'lı arkadaşım (K.K15) derin vadi inişleri ve yüksek tepelerin zirvelerine çıkarken çok sayıda, muhteşem manzaralı keskin dönemeçler, ilginç manzaralarına sahip yolda güvenlik yolculuk yapmamızı sağlamıştır. İnler ve derin vadi manzaralarının fotoğraf çekimi için dur-kalk yapmamıza katlandığı ve yerel halkla iyi iletişim kurup çalışmanın sağlıklı yürütülmesine katkı sunmuştur. Bölgeyi tanyanların önerileri dikkate alınarak Zeyve

saha çalışması pazarın kurulduğu 2 Ekim Cumartesi ve Pazar günleri gerçekleştirilmiştir. Yola Çarşamba gün çıkılmıştır. Yol uzun olduğu için ilk konaklama Gülnar'da verilmiştir. Cuma günü Gülnar (Adapazarı) ve Bardat pazarları ziyaret edilip çalışma yürütülmüştür. Cumartesi sabahı Zeyve pazarına hareket edilmiştir. Bu yolculukta tur grupları için, yolculuk sırasında yol güzergâhında görülmesi gereken kültürel ve doğal çekicilikler not alınmış ve deneyimlenmiştir.

Gülnar-Zeyve Yol Güzergâhı üzerinde derin vadilere bakan kayalıkların yüksek yamaçlarında mağara ağızı şeklinde ve vadinin başlangıcından sonuna kadar devam eden ve yüksek yamaçlarda sağlı, sollu devam eden büyük ağızlı inler etkileyici görüntüler sunmaktadır. Diğer yandan, vadi tabanlarına yakın dönemeç adacıklarında yolcular, çobanlar ve hayvanlar için çeşmeler beton su kanalları ve ahşaptan yüksek dinlenme sedirleri yer almaktadır. Olukpınarı köyüne kadar hiçbir yerleşim yeri yoktur. Gülnar Zeyve yolunun Köse Çobanlı köyünden sonra derin vadiler ve keskin dönemeçler uzun süren iniş ve tırmanışlar başlamakta ve Olukpınarı köyü çıkışına kadar devam etmektedir. İnişler ve yokuş tırmanışlarında çok uzakta yüksek dağın yamacında yeşillikler arasında küçük bir köy görünüp kaybolmaktadır. En zorlu tırmanışta dağın yüksek noktasına yakın bir dönemeçte '*Olukpınarı köyü*' tabelası aniden karşımıza çıkmıştır. Tabelayı geçer geçmez yolun solunda ve yola yakın mesafede önu duvar örülü içinde yaşanan inler görmek mümkündür. İki keskin dönemeç sonrası yüksek plato düzlüğüne çıkılmıştır. Yolun sağında ve solunda elma bahçeleri yer almaktadır. Elmalar küçük, hafif pembemsi olup çok lezzetli ve uzun süre dayanıklıdır. Düzlüğün sonuna doğru yolun sağında suyu berrak ve içtikçe içmek isteği uyandıran bir çeşme yer almaktadır. Çeşmeden sonra yolun solunda Mazıdağ eteklerinde kurulmuş ve gezende baraj gölü manzaralı AYDA Restoran ve dinlenme tesisi yer almaktadır. Virajlarda yorulan araç ve yolcuların dinlenmesi ve yemek ve içecek molası için restoran uygun bir konuma sahiptir. Tesisin tuvalet ve lavaboları temiz ve modern donanıma sahip olup Zeyve pazarına 16 km. uzaklıktadır. Tesisin teraslarından Ermenek Baraj gölü ve çevresindeki Taşeli zirvelerinin en güzel manzaralarını fotoğraflamak mümkündür. Barajın tamamına yakın görüntüsü en iyi bu yüksek terastan alınabilmektedir. AYDA tesisinden sonra yüksek tepeden göl kıyısına çok sayıda dönemeçleri izleyerek baraj kıyısındaki Batı ve doğu yönüne açılan otobana inilmektedir. Kavşak ve yön tabelaları görüldüğünde, Anamur-Alanya batı yönüne dönülmesi gerekmektedir.

Ermenek Zeyve Yol Güzergâhı: Zeyve Pazarının Ermenek ilçesine uzaklığı 26 km'dir. Ermenek ve Zeyve Pazarı arasındaki yolculukta ziyaretçilere önce Gezende barajının gök mavisi rengi, daha sonra her dönemeçte farklı manzaralar sunan üzeri inlerle dolu görkemli Granit kayalıklar eşlik etmektedir. Virajlardan Göksu vadisine inerken kıvrımlı yolların her iki tarafındaki meyve bahçeleri arasından Göksu üzerindeki köprüden güneye karşı kıyıya geçilmektedir. Köprü'nün sağ tarafında Gezende Barajı inşaat binaları yer almaktadır. Karşı kıyıda yolda sağa-sola sapmadan ilerlendiğinde gezende barajının güney kıyılarında yer alan otoban yola kavuşmaktadır. Otobanda biraz ilerlendiğinde yönlendirici Gülnar, Anamur, yol tabelaları fark

edilmektedir. Yol batı yönünde bahçeler ve yüksek zirveli dağlar arasındaki düzlüğü izlemektedir. Uzaktan görünen yüksek dağın yamacında yan yana dizilmiş kalker sütunlarını görmek mümkündür. Kalker sütunlarına yaklaşırken bir köprü geçilmektedir. Kalker sütunları kayalara yapışık Kapadokya peri bacaları benzeri kaya oluşumlarıdır. Zeyve Pazarı yolu köprüünün bitiminde sağ taraftadır. Zeyve tabelası küçüktür. Bu nedenle aracın köprüye girerken yavaşlaması ve sağa sinyal verilmesi gerekmektedir. Ani dönüş kazalara neden olabilir. Pazar yerinin girişindeki, araç park yerlerine varılmaktadır. Otomobil ve tur araçları Zeyve Pazarı girişinin her iki yanındaki açık alanlara park etmektedirler.

Zeyve Pazarında İlk gün (Cumartesi): Tarihi Zeyve Pazar yerinde ilk ziyaretimiz Zeyve Muhtarı K.K1 olmuştur.

Muhtarın yönlendirmesi ile ilk olarak en eski pazar esnafı görüşmesi ile başlamıştır. Cumartesi günü Pazar yerinin kısmen sakin olması nedeniyle planlanan, Esnaf ve görüşmelerinde esnafa yöneltilen açık uçlu sorulara detaylı yanıtlar alınabilmektedir. Öğleden sonra esnaf görüşmeleri tamamlandığında, Pazar hareketlenmiş ve şansımıza Mersin'den 15 kişilik bir tur grubu gelmiştir. Tur katılımcıları ile çay bahçesinde görüşme gerçekleştirilmiş, görüş ve önerileri not edilmiştir. Zeyve Pazarı günümüzde yerinin ünü kadar; Zeyve deresi ve pınar sularının içimi, etlerinin lezzeti, ekmeğinin kalitesi, kekik balı, çaylarının tiryakilik yapma etkisi ile de ünlenmiştir (Ek 4). Yorulup acıktığımız için akşam yemeğini Pazar yerinde yemeyi tercih ettik. Siparişlerimizi beklerken, akşam yemeği servisi bekleyen bazı ziyaretçi aileler, bizim merak ettiklerini belirtip konuyu öğrenince gönüllü katılımcı olmuş, görüşmeler gece konukları ile de devam etmiştir. Pazar yerinde iki gün çalışma yürütmeyi düşündüğümüz için, Zeyve pazarı yakınındaki şirin lavanta tatil köyünün bungalov evlerinden birinde kalmayı planlamıştık. Ancak bungalovların haftalar öncesinden rezerve edilmiş öğrendik. Bu nedenle konaklama uzak mesafede yer alan Ermenek Belediyesi dinlenme tesislerinde gerçekleştirilmiştir.

Zeyve Pazarında ikinci gün (Pazar) günü: Zeyve Pazarı çok kalabalık ve oldukça hareketliydi. Çay bahçesinde oturacak yer bulmak zordu. Çay bahçesini işletenler bizi bir önceki günden çalışmamızdan haberdar oldukları için bize özel bir masa ve sandalye verdiler. İkinci gün katılımcıları; Ermenek, Anamur, yakın mesafedeki yaylalar ve köylerden gelenlerle birlikte, Mersin ve Karaman illeri gibi uzak mesafelerden gelen ziyaretçi ailelerden oluşmaktaydı. Zeyve köyünde yaşayan Emekli öğretmen K.K13 ve ailesini bizim masamıza davet ettik. Öğretmenimizi herkes tanıyor ve seviyor saygı duyuyordu. Daha sonra genç ve yaşlı katılımcılar öğretmenimiz tarafından bizim masamıza davet edilmiş ve çay ısmarlanarak sorularımızı yanıtlamaları sağlanmıştır (Ek 4-6). Katılımcıların geneli geçmişte hatıralarında önemli bir yere sahip olan Zeyve Pazarını ziyaret etmiş olmanın kendilerini mutlu ettiğini dile getirmişlerdir. Gençlerden bazıları ailelerine haber vermeden arkadaşlarıyla birlikte Zeyve Pazarına kaçtıkları için isimlerinin kullanılmasını istememişlerdir. Kaçış sebebi olarak; Zeyve Pazarının canlılığı, doğal çekiliği, farklı ziyaretçileri merak etmek, gözlemlemek ve

arkadaş grupları ile kebab yemek ve çay içip sohbet ederek sosyalleşmek olarak dile getirmişlerdir.

4. KAYNAK KİŞİLER ve BULGULAR

Alanda iki gün süreyle yürütülen yüz-yüze görüşmelerde; katılımcılara önceden hazırlanan sorular yöneltilmiştir. Esnaf katılımcıların yanıtlarından; tarihi dönemlerden günümüze ataları civar yaylara göç eden veya Zeyve pazarında esnaflık yapanların ikinci nesillerinin Zeyve pazarında esnaflık yapmaya devam ettikleri, Zeyve Pazarını ikinci evleri gibi gördükleri bulgulanmıştır (K.K2). Kadim esnaflara saygıdan Zeyve Pazarında onların tezgâh yerlerinin, babadan oğula sabit kaldığı, mesleklerin de babadan oğula geçtiği öğrenilmiştir. Sonradan katılan farklı ürünler satan esnafların belli bir yerlerinin olmadığı ve pazar tezgâhlarının sağda-solda, yerli kasap, lokanta, manavlara yakın olup duman altı bir yerde yer aldığı, alıcıların ve satıcıların bu durumdan rahatsız olduğu gözlenmiştir. Esnafın bir kısmı minibüslerin önlerine tezgâhlarını kurmuş, ürünleri çoktan satışa başlamışlardır. Zeyne Esnafı ile görüşme: İlk görüşmeye en eski esnaflardan biri olan demirci ustasıyla başlanmıştır. Demirci ustası Tezgâhını kurmuş eşyle birlikte satış yapmaya hazır. Sattığı tüm demir ürünlerini kendisi üretmekteydi. K.K1, K.K2, K.K3 katılımcıları Zeyve pazarını şöyle anlatmıştır: “1970’li yıllarda babamla birlikte Anamur ‘Tersakar’ yaylasından eşekle bu pazara geliyorduk. Babamın vefatından sonra demircilik mesleğini ben devraldım. Babamın döneminde bu sulak alanda 5 un ve bulgur değirmeni vardı. Her değirmenin un ve bulgur için iki ayrı taş öğütücüsü vardı. Şimdi onlardan geriye birinin su boruları, diğerinin ise kilitli kapısı kaldı.. Su az gelince değirmen taşı dönmez. Böyle olunca iş yapamaz olduğu için sahibi tarafından kapatılmıştır.” K.K2 numaralı katılımcı Alanya’da oturduğunu, yazları alışkanlık olduğu için, her hafta bu pazara eşyle birlikte gelip demir ürünlerini sattıklarını ifade etmiştir. Yaylada yaşayanların ihtiyaçlarına yönelik, çay mangalı, normal mangal, soba, saç, saç ayağı, cepte taşınabilen sebze ve et kıymada kullanılan bıçaklar, kavurma sacı, piknik semaver, kürek, balta, kazma, iskeliç, orak, et sacı, çekiç, yemeklik ve kömür maltızı (ayaklı kömür mangalı), gibi geleneksel demir ürünleri satıyordu. K.K2 numaralı katılımcı; yayla ziyaretçilerinin kendisinin yerini iyi bildiklerini, onların sipariş taleplerine göre yeni ürünler de geliştirdiğini ifade etmiştir. K.K2 mesleğin başlarında satışa konu olan malzemelerini motorunun heybesinde taşıırken, günümüzde minibüs ile gidip geldiğini kazancının iyi olduğunu dile getirmiştir. K.K2 yaz aylarında pazar yerinin serinliği, içimi yumuşak soğuk pınar suları, değirmenciler ve esnafın dürüstlüğü ile ünlü olduğuna vurgu yapmıştır. Özellikle asırlık çınar gölgesinde çay keyfi yapıp rahatlayan insanların telaşsız daha rahat alışveriş yapıklarını ifade etmiştir. Geçmiş dönemlerde Zeyve Pazarı sadece yaylacıların alış-veriş yeri olarak bilinirdi. Günümüzde ise, turistik amaçlı motorize, tur grupları, yaylacılar ve yaylacıların konuklarının ağırlandığı, doğa-kültür ve alışveriş turizmi ağırlıklı bir ivme kazanmaya başladığını ifade etmiştir. Zeyve pazarının özellikle temmuz, ağustos ve eylül aylarında çok kalabalık olduğu vurgulanmıştır. Bu

tarihlerde sahildeki ilçelerde yaşayanlarının serinlemek için gününbirlik de olsa hafta sonları Zeyve Pazarını tercih ettikleri bilinmektedir. K.K1, K.K2, K.K3, K.K9 katılımcıları ziyaretçilerin varlığının kendilerini memnun ettiğini, ancak otopark sorunu ve satış yerlerinin arasından araçların geçmesinin kendilerini rahatsız ettiğini vurgulamışlardır. Araç fazlalığının pazarın taşıma kapasitesini aştığını, yeni düzenlemelere gereksinim duyulduğunu ifade etmişlerdir. Ek olarak pazar esnafının yerlerinde bir düzen olmadığını, giysi, demir ürünleri, kap kacak, sebze satış yerlerinin yan yana olduğu, benzer ürünlerin aynı yerde yer aldığı bir düzenlemeye gereksinim duyulduğunu aktarmıştır. (K.K2) numaralı katılımcı çocukken Zeyve Pazarına babasıyla birlikte geldiklerini, anılan dönemde ulaşımında deve, katır, eşek ve at arabası kullanıldığı için yolların dar, yazın toz toprak kışın ise, yağışlar nedeniyle çamurlu zorluklarla dolu uzun ve zahmetli geçtiğini belirtmişlerdir. Günümüzde çift şeritli oto yol sayesinde ilçelerden Zeyve pazarına ulaşımın kolaylaştığını, özellikle yazın yaylacılar ile yakın il ve ilçelerden alışverişe gelenlerin sayısını artırdığını, kapasiteyi zorlamaya başladığını, alan düzenleme yapılırken yeşil alanın korunmasını önemsediklerini dile getirmişlerdir.

Tur ziyaretçileri ile bireysel ve aileleri ile birlikte gelen ziyaretçi görüşmeleri: Günümüzde bu artışa uzak kentlerden gelen piknikçiler ve tur ziyaretçileri de eklenmiştir. Öngörülmeven ziyaretçi artışı ve ziyaretçilerin farklı beklentilerinin karşılanmasında bazı güçlükler yarattığı gözlenmiştir. Cumartesi günü gelen ve geceleme yapacak tur grubu üyeleri ile gerçekleştirilen yüz yüze görüşmede, Zeyve pazarı hakkında izlenimleri, karşılaştıkları sorunlar ve çözümü önerilerini dile getirmişlerdir. Tur grubu Katılımcıları ile Görüşme: Katılımcılara yöneltilen ilk sorumuz: “Zeyve Pazarını nasıl keşfettiniz? “olmuştur” (Ek 10).

Tur grubu katılımcılarının görüşleri: K.K4, K.K5, K.K15 numaralı katılımcılar, Zeyve Pazarı ile ilgili bilgi kaynağı olarak daha önce bu tura katılan arkadaşlarının facebook, sohbet ve instagram sosyal medya paylaşımları ve seyahat acentasının tanıtım fotoğraflarından etkilendiklerini ifade etmişlerdir. Katılımcılara Zeyve pazarı izlenimleri sorulduğunda verilen yanıt ise: “İlk olarak asırlık çınarların görkemi, temiz havası, pınar suları ve yeme-içme yerlerindeki et türü yiyeceklerin lezzet ve uygun fiyatı, pazarda satılan meyve ve sebzelerin doğallığı dikkatimizi çekmiştir. Salatalar kullanılan domates ve sebzelerin verdiği lezzetli ve farkı deneyimledik (Ek 6-8-9-10). Gerçek organik gıdaları burada tattık. Susuz tarım yapıyormuş. Burada çok ilginç ürünleri tanıma fırsatı bulduk. Yerel yerel tohum farklı renkte ve lezzete domatesler, sivri ve oldukça çiğ bile yenebilen tatlı patlıcan, fasulye; kışın tüketilebilecek doğal çerezler; melengiç (çıtık), yer fıstığı, kuru üzüm, kişniş, elma-erik kurusu, mısır, nohut, bandırma, susam (küncü); sonbahar sebzelerinden, sarı kabak (balkabağı), gibi yayla ürünlerini gördük. Ayrıca dağ kekiği, adaçayı, çörekotu (cöccem), sumak, tak tak helva gibi yararlı baharat ve yiyecekleri tanıdık ve satın aldık. Fiyatları gayet uygundu.” Alışveriş yerleri ile ilgili olarak K.K3, K.K4, K.K5, K.K15 numaralı katılımcılar: “Alışveriş yapılan tezgâhların önündeki yollardan motor ve otomobillerin geçmesini tehlikeli ve keyif kaçırıcı buluyoruz. Araçların girişteki park yeri genişletilerek,

park yerinde kalması ve satış yerlerinde güvenli alış-veriş ortamı yaratılması yaratılmalıdır.” Katılımcılar, giysilerin satıldığı tezgâhların kebabçılara yakın olduğunu, alışveriş yaparken duman altı olduklarından yakınmışlardır. Diğer yandan, kıyafet stantlarının birinin restoranların, diğerinin park yerinin yanında oluşunun kendilerine zaman kaybettiğini belirtmişlerdir. Öneri olarak; “Benzer satış ürünlerinin belli bir hatta birlikte yer almaları bizlere ve satıcılara zaman kazandıracak ve pazar yerinin derli-toplu görünmesine, kargaşayı önlemesine yardımcı olacaktır. ” şeklinde ifade etmişlerdir. K.K4, K.K5, K.K6, K.K7, K.K8, K.K10, K.K11, K.K12, numaralı ziyaretçiler pazarın kaliteli bireysel ve tur gruplarına yönelik estetik bir görünüm kazandırılmasına dikkat çekip, “Çay bahçesi ve restoranların yerlerinin ayrılmasını, dinlenme mekanlarını genişleteceğini, diğer yandan çay bahçelerinde kullanılan masa, sandalye, aile yerlerinin ahşap ve farklı renklerde boyanması, pazara canlı bir renk ve şık nostaljik bir hava kazandıracaklarını ifade etmişlerdir.” Pazara getirilen düzen zamanları sınırlı tur ziyaretçilerine, çevreyi keşfetme, yemek-yeme, alışveriş yapma ve kafelerin keyfini çıkarmak gibi alternatifler için zaman kazandıracaktır. Katılımcılar, yiyecek ve içeceklerin lezzetinde sorun olmadığını, servis ve sunum garnitürlerin çeşitlendirilmesi ve yerlerin salaşlıktan biraz kurtarılması konusuna vurgu yapmışlardır. Diğer yandan kadın ve erkek tuvaletlerinin yetersiz ve sağlıklı olmadığı, yenilenmeye gereksinim duyduğu dile getirilmiştir. K.K5, K.K6, K.K7, K.K8, K.K12 numaralı katılımcılar; “Değirmenlere giden yüksek su kanallarından dökülen serin suların sesi ve ulu çınarların gölgesinde muhabbet keyfi yapmak ve ruhumuzu dinlendirmek istiyoruz. Bu nedenle alışveriş ve restoranların pazarın farklı bir yönüne taşınmasını öneriyoruz” demişlerdir. Diğer yandan bireysel ve tur ziyaretçilerinden; K.K4, K.K5, K.K6, K.K7, K.K8, K.K11, K.K16 numaralı katılımcılar değirmenlerle ilgili görüşlerini şöyle ifade etmişlerdir: “Zeyve Pazarına gelirken tarihi su değirmenlerini göreceğimi ve onların çalıştığını sanıyordum. Zeyve Pazarının kuruluşunun mihenk taşı, tarihi kimliğini belirleyen su değirmenlerinden bir kaçının restore edilip çalışır hale getirilmesi, buranın tarihini bizlere anımsatacak somut kanıttır. Açıkçası bu konuda hayal kırıklığı yaşadık” (Ek 1-2-3). Tur katılımcıları tek bir değirmen bile görmediklerini buna üzüldüklerini ifade etmişlerdir. Ziyaretçiler Zeyve'nin turizmde nasıl değerlendirilebilir sorusuyla ilgili olarak:

“Değirmenlerin restore edilip çalıştırılır hale getirilmesi ve değirmende öğütülen malzemeler doğal olduğu için ziyaretçilerin de satın alabileceği, tarihi değirmen görüntüsünün nostaljik bir atmosfer yaratacağı, tarihi değirmenlerin önünde anı fotoğraflar çekilebileceği, değirmenlerin varlığının nitelikli kültür turistleri için de çekim gücü yaratabileceği, değirmenlerde öğütülen unlu ürünlerden yapılmış tatlılar, börek ve çörekler gibi Zeyve markası yiyecekler de geliştirilebileceğine dair öneriler sunmuşlardır.” Katılımcılar ek olarak; otomobil ve taşıtların, park yerinde kalmasını ve satış yerlerinde güvenli alış-veriş ortamı yaratılmasını önermişlerdir. Bu düzenleme yapılırsa, alışverişte zaman kazandıracak, ziyaretçilerin dinlenme ve keşfe daha çok zaman ayırabilecekleri

önerilmiştir. Sebze satış yeri ile giysi satış yerlerinin, iç içe değil, ayrı bir yerde, olması gibi bir düzen yaratılması bir başka öneri olarak ifade edilmiştir. Otopark girişine bilgilendirici şık bir tabela konulmasını; Pazar yerindeki çay bahçeleri, et lokantaları, sebze satış yerleri, giysi satış vb. benzeri hangi ürünün kaç numaralı bölümde olduğu, yürüyüş yolunun sağında veya solunda mı yer aldığı bir plan üzerinde gösterilmesi, ziyaretçilere kolaylık sağlayacaktır.

Zeyve Pazarı Değirmencisi ile Görüşme: Değirmenlerin çalışmadığını önceden öğrendiğimiz için değirmencilerle ilgili bir soru hazırlamamıştık. Ancak bizim değirmenleri merak ettiğimizi öğrenen değirmenci K.K16 ikinci gün bizimle tanışıp kilitli olan değirmenini görmeye davet etmiştir. Değirmenci değirmenin kilitli kapısını açıp bize değirmendeki araç gereçleri tanıtmış ve değirmenle ilgili bilgi aktarıp geleceğe yönelik görüşlerini paylaşmıştır. Değirmenci değirmendeki her biri 7-8 kilo ağırlığında iki adet biri bulgur, diğeri un öğütmekte kullanılan iki taş öğütücü ve taşları döndüren su kanallarını göstermiştir. Değirmenci K.K16; “Eskiden sonbahar başlarında kafamızı kaşıyacak zaman bulamazdık, yalnız buğday unu değil, bulgur kepek, mısır unu da öğütüyorduk. Bulgurdan pilavlık, kısırlık, batırlık, bulgur unu gibi dört çeşit incelik ve kalınlıkta ürün üretiyorduk. Bu profesyonellik isteyen zorlu bir işti. Her bir ürün için, su akışı ve farklı değirmen taşı kullanmak gerekiyordu. Biz değirmenciler akşam olunca gözlerimizin içinden un ve kepek yıkıyorduk. Ama işimizi çok seviyorduk. Nerdeyse tüm ilçelerin yerel halkını tanıyorduk, onlar da bizleri tanıyor ve karşılıklı bir birimize yararlı oluyorduk.” (Ek 2-3-11).

Değirmenci sözlerine devam ederek, bir zamanlar çevredeki Bahşiş, Sarıveliler, Karaman, Anamur, Gülnar, Mut yaylalarından insanların un öğütmeye Zeyve Pazarına geldiklerini ifade etmiştir. Değirmencilik babadan oğula geçen bir meslek olduğunu okulunun olmadığını, değirmencilik mesleğini babasından devraldığını, işini çok sevdiğini, dile getirmiştir. Değirmene gelen suların tarla ve bahçelere verilmesi ve az suyun değirmen taşlarını döndürmeye yeterli gelmemesi nedeniyle kapatmak zorunda kaldıklarını, yeterli su verilse değirmenin çalışacağını, işini devam ettirmek istediğini açıklamıştır. K.K16 sözlerini şöyle tamamlamıştır: “Yeter ki değirmenime yeterli su verilsin. Su kanallarım bitkilerle doldu, kanalların duvarları patladı, delikler açıldı. Bunları onarmam için bana destek verilirse çok mutlu olurum. Burayı terk edemiyorum. Benim ikinci evim burası. Yaşam anılarımın çoğu burada geçti. Umarım sizin çalışmalarınız değirmenlerimizin çalışmasına sebep olur” (Ek 2-3).

5. SONUÇLAR

Saha çalışmasında, Zeyve Pazar yerinin tarihi önemi ve kuruluş amacının günümüzde unutulmaya yüz tuttuğu, sıradan bir pazar ve mesire ve eğlence yeri ortamına dönüştüğü bulgularımız ve gözlenmiştir. Günümüzde tarihi dönemin ulu çınarları ve pınar sularının varlığı kısmen de olsa geçmişle ilgili bir izlenim uyandırmakta ancak yeterli olmamaktadır. Değirmenci bizi davet edip değirmenini gezdirmese, değirmenin nerde olduğunu bile bilmeyecektik. Çünkü değirmenin etrafı kasap ve farklı dükkânlarla çevrilmiştir.

Günümüzde, Zeyve pazarının değirmenlerle başlayan hikâyesi, tarihi dönemlerde Taşeli platosunda halkın temel gereksinimini giderme ile ilgili üstlendiği önemli rol ve görkemli geçmişi ile ilgili yazılı bilgi, doküman ve bir iz bulmak yok denecek kadar azdır. Değirmenlerin tarihi dönemdeki konum ve donanımlarına uygun restore edilip, o dönemi hatırlatan görsellerle panolar hazırlanıp, pazarcılarının satış yerleri tarihi bir dekorla hazırlanıp Zeyve pazarı günümüz turistlerinin tercih edeceği tarihi ve doğal güzellikleri ile ünlü bir turistik çekim merkezine dönüşebilir. Değirmenlerin varlığı tarihi mirasın yaşatılmasını, Zeyve Pazarı ziyaretçilerinin artmasını sağlayacak ve yerel halk ürettiği ürünleri kendi pazarında aracısız satabilecektir.

Ancak kapasite aşımı, ticarileşme, yeşil alanların bozulması, park yeri gibi sorunları beraberinde getirebilir. Günlük taşıma kapasitesi yaz aylarında belirlenmeli ve butik turlar teşvik edilmeli ve günlük tur sayısı standardı getirilmelidir. Özellikle tur ziyaretçilerinin sayılarının günlük kaç araç ve kaç kişiye hizmet sunulabileceğinin araştırılması ve kapasitenin belirlenip, tur getiren seyahat acentalarına bildirilmelidir. Doğal ve tarihi dokuya zarar vermeyecek alan planlamasının yapılması, genişleme yerine mekânın kalitesinin artırılmasına odaklanıp, nitelikli lokanta ve nitelikli servise önem verilmesi uzun vadede alanın bozulmadan işlevini devam ettirmesi turizmde sürdürülebilirliği sağlayacaktır. Planlamalara yerel halkın mekânı kullanması ve ürünlerini satıp para kazanmasına yönelik uygulamalar da eklenmelidir.

Zeyve Pazar yerinin kuruluşundaki temel faktörlerden biri diğeri de şifalı pınarların varlığıdır. Yörük ve Türkmenler için pınarlar ve çınarlar kutsal mekânlardır. İnsana hayat veren enerji alanı olarak kabul edilir. Zeyve pınarlarını çıktığı bu alanın çok yakınında yarısı yıkılmış bir türbe ve medrese temelleri vardır. İlgili eserlerin onarımı, uzmanlar tarafından tarihlenmesi ve restore edilmesi, ibadet yeri olması nedeniyle somut olmayan, türbe ve medrese ile de somut kültürel Miras yönünü güçlendirecek kanıtlardır. Medrese ve türbe tarihi ile ilgili yeterli doküman, yazılı kaynaklar araştırılmalı ve tanıtımlarda kutsal mekân özelliği de değerlendirilmelidir. Medrese ve türbeden geriye yıkıntı veya bina temeli kalmış olsa bile bu alanlar tur grupları gezi yeri olarak planlanıp tur programlarına dâhil edilebilir. Zeyve Pazarının tarihi kimliği ve somut olmayan kültürel mirasının ön plana çıkarılarak turizmde tanıtılması doğru bir yaklaşım olacaktır. Somut ve somut olmayan değerler ve doğal kaynaklar birlikte bütüncül yaklaşımla tanıtılmalıdır. Bu tür bir tanıtım politikası izlenmesi Zeyve Pazarına çok özel bir kimlik kazandıracak ve sıradan bir mesire yeri olmasını önleyip nitelikli bir kültürel miras alanı olarak geleceğe taşınmasına önemli bir katkı sunacaktır.

Alan çalışması bulgularından Zeyve Pazarının yerinin tercih edilme nedenleri şunlardır;

1. Tarihi dönemlerden günümüze kadar Pazar yeri olma özelliğini korumuş olması,
2. Asırlık tescilli çınar ağaçlarının varlığı ve içilebilir pınar suların sesi ve serinliği,
3. Esnaf ve yerel halkın yıllardır birbirini tanıyan, dürüst güvenilir ve sattıkları ürünün kaliteli olması,
4. Halkın konuksever ve güler yüzlü olması,

5. Meyve sebzelerin organik olması ve üreticiden tüketiciye satılıyor olması,

6. Temiz havası, gelenekselleşmiş huzurlu güvenilir atmosferi,

7. Yerel geleneksek tarım ürünü varlığı, örneğin, ince zarlı bol çekirdekli ve çok lezzetli pembe renkli doğal domates, kovan balı, çökelek, keş, sumak, yerli ve mevsimlik çörek otu, hünnap, tadı tatlı sivri patlıcan, deve dişi nar, balkabakları, bandırma, susuz tarımla elde edilen baklagillerden, nohut, her çeşit lezzetli yayla fasulyesi, börülce, maş, el basması kalıp şeklindeki sütlü ve sütsüz kış tarhanası, kar sularında yetişen yerel göbekli lahana, sonbahar ürünü kırmızı elma, mürdüm eriği, kırılmış ve kabuklu mevsimlik ceviz, nar ekşisi, pekmez, yeşil kırma zeytin, salamura siyah zeytin gibi yerel ürünleri bulmak mümkündür.

8. Yayılcıların gereksinim duyduğu; sıkma, börek yapmak için kullanılan, esnafın kendi üretimi araç-gereçler: Örneğin; senit, oklava, şiş, elek, kalbur, hamur teknesi gibi ahşap ürünler kadar; sini, hamur leğeni, satır, bıçak, manatız, ızgara, şiş gibi ömürlük ev araç-gereçleri satın almak mümkündür.

Zeyve Pazarının Eksikleri Şunlardır:

1. Park yerinin yetersizliği
2. Düzensizlik ve organizasyon bozukluğu
3. Dinlenme mesire yerinin olmaması,
4. Benzer ürünlerin dağınık yerlerde yer alması
5. Et restoranlarının duman ve keskin kokularının, satış reyonları ile çay bahçesindeki ziyaretçileri olumsuz etkilemesi,

6. Tarihi değirmenlerin izlerinin silinmeye yüz tutmuş olması,

7. Lavabo ve tuvaletlerin yetersizliği,

8. Telefonların çekmiyor olması, baz istasyonu eksikliği,

9. Suların döküldüğü yerlerde örme taştan kemerlerin kapatılması ve orijinal görünümün bozulması,

10. Satıcıların tezgâhları için ve tüketicinin rahat alış-verişi yapacağı alanların yetersizliği,

11. Tarihi değirmenlerin kaybedilmiş olması,

12. 2011 yılında Köylere Hizmet Götürme Birliği tarafından finanse edilen projenin henüz uygulamaya geçmemiş olması, kamulaştırmaların yavaş ilerlemesi,

13. Yol boyunca çok ilginç ve doğa manzaralarını izlemek için izleme ve fotoğraf çekme teraslarının olmayışı.

Zeyve Pazar Yerini İyileştirme Önerileri:

1. Ana yolda Zeyve Pazarı yön tabelalarını 10 km. öncesinde birkaç yerde dikkat çekecek ve köprü çıkışının sağında olduğunu gösteren yön levhalarını ihtiyaç duyulmaktadır. Zeyve Yönünü gösterir tabela küçük olduğu için son anda zor fark edilmektedir. Bireysel katılımcılardan bazıları yol bulmak için çok zaman kaybettiklerini dile getirmişlerdir. Ana yolda araçların belli bir hızla gitmesi gerekir. Zeyve yön tabelasının köprü korkuluklarının bittiği yerde sağda aniden fark edilmesi kazalara neden olabilir. Çünkü yön tabelası köprü çıkışında zor görünür bir yerdedir.

2. Park yeri kapasite sorununun çözülmesi,

3. Satıcıların ürünlerini özenli ve düzenli bir sunacağı temiz, sakin bir alan oluşturulması, geleneksel satıcıların korunması, aşırı ticarileşmenin önlenmesi,

4. Şelale gibi dökülen suların görüntüsünü engelleyen mekânların başka yere taşınması,

5. Çay bahçesi dinlenme ve sohbet alanlarının genişletilmesi,

6. Dinlenme ve alışveriş mekânlarına her türlü araç giriş-çıkışının gün içinde yasaklanması,

7. Lavabo ve tuvaletlerin sayılarının artırılıp modern ve sağlıklı görüntüye kavuşturulması

8. Yerel ve tur ziyaretçilerinin yorgunluk atacağı ve keyifli bir gün geçirebilecekleri çay bahçelerinin genişletilmesi, restoranların ve Pazar tezgâhlarının başka bir yerde toplanması,

9. Pazarcılar ve ziyaretçiler için özel park yerleri oluşturulması,

10. Butik turların özendirilmesi.

11. Güvenlik birimlerinin görev alması,

12. Pazar yerlerinde temizlik görevlilerinin olması, pazarın temizlik ve düzenin denetlenmesi,

13. Pazar yerinde ürünlere göre numara verilip o numaraya göre tezgâh ve dükkânların sıralanması. Ziyaretçilerin alışverişlerini düzenli yapabildiğini sağlayacaktır.

14. Otoparkta, neyin nerde olduğunu gösteren Zeyve Pazarı planı yer almalıdır.

15. Tarihi dönemlere ait su değirmenlerinden en azından ikisinin restore edilip çalışır ve eski işlevselliğini yürütebilecek konuma ve görüntüye kavuşturulabilir.

16. Zeyve'nin kuruluşunda önemli bir yere sahip olan medrese ve kümbetin onarıp ziyaret edilebilir hale getirilebilir.

5.1. Mersin Çıkışlı İki Günlük Tarihi Zeyve Pazarı Tur Rotası Örneği (Kaynak: Doç. Dr.ve Turist Rehberi Uysal YENİPİNAR, 2.11.2021)

Zeyve saha çalışmasında Mersin Seyahat Acentaları için iki günlük tur rotası önermek için alanda keşif çalışması yürütülmüş ve tur programı hazırlanmıştır. Programda yol güzergâhında ziyaret edilecek yerler gidüş yönü sırasına göre isimlendirilmiş ve ziyaret edilecek yerlerde turist rehberlerinin neler anlatabileceği konusunda ipuçları verilmiştir. Turun birinci günü Mersin'den hareket ve Gülnar yol güzergâhı izlenerek Zeyve Pazarına ulaşmaktır. Birinci gün yol güzergâhındaki tarihi ve doğal güzelliklere sahip alanlar ziyaret edilerek öğleden sonra Zeyve Pazarına varış ve konaklama ile sona erecektir. İkinci gün: Zeyve Pazarı ve çevresinin güzelliklerin keşfedilmesi, alışveriş ve Mersin'e geri dönüş şeklinde gerçekleştirilecektir.

5.2. Birinci Gün Gülnar Yol Güzergâhında Görülecek Yerler

Gülnar'da Meydancık. Kalesini gezmek, Bardat Pazarı çınar altında çay molası, Olukpınarı köyünde kısa fotoğraf molası verilebilir. Yol üzerinde vadi içlerinde tarihi yolculuklarda hayvanlarla seyahat edenler ve Yörükler için su içme ve dinlenme molaları vermeleri için çeşmeler yapılmıştır. Yol güzergâhı üzerinde yer alan çeşmeler ve isimleri şunlardır: Hanın Önü Çeşmesi, Bozini Deresi, Erik Deresi ve Oluk Pınarı yolu üzerine

Bahşişin Çeşmesi gibi çeşmeler yer almaktadır. Çeşmelerin etrafında çınar ağaçları ve yolcuların dinlenmesi için ahşap merdivenle çıkılan dinlenme terasları yapılmıştır. Günümüzde bahşişin önü çeşmesi terasına dinlenmek için geniş bir çekyat bile konulmuştur. Tarihi dönemde Gülnar'dan Zeyve pazarına gidecek kabile ve kervanlar yolculuğun uzun sürmesi nedeniyle Bardat, Olukpınarı Köyü arasındaki Erik Deresi ve çeşmesi, Bozini deresi ve Bahşişin çeşmesinde mola verip gecelemeyi Olukpınarı köy kavşağı devamında yolun solunda önleri duvarla örülmüş inlerde (kayalara oyulmuş mağaralarda) geceleme yaparlarmış.

Olukpınarı Köyü Ziyareti: Olukpınarı köyünü ziyaret etmek, okul önünde çay keyfi yapmak, güz döneminde, geleneksel pekmez ve bandırma yapımını deneyimlemek, köyün karşısındaki kuşbakışı derin vadileri ve yüksek dağ yamaçlarındaki inleri, tarihi evleri ve sokakları fotoğraflamak mümkündür. Bu gerçekte yaşanmış öykü Olukpınarı (Kapuoğlu) köyündeki bir çobanın hikâyesidir. Hikâyeyi, mağara derinliklerinden sağ çıkmayı başaran bir çobandan dinleyen Olukpınarı muhtarı tarafından bizlere sözlü olarak aktarılmıştır (İsminin Kullanılmasını istememiştir).

“Yolculukta hayvanlar inlerin önünde çitlerle çevrili açık alanlarda, yolcular da inlerin içindeki koridor ve odalarda kalırdı. Kafile kalabalık olduğunda soğuktan, yağmur ve doludan korunmak için inlerin koridor şeklindeki derinliklerine inilmek zorunda kalınırdı. Bu koridorlarda kaybolmamak için kestel denilen keçi kılından örülmüş, ipler giriş kapısına bağlanır, derinlere kadar uzatılır, derinliklerden dönüşte kaybolmamak için iplere tutunarak mağara ağızı bulunurdu. Bazen bu ipler koptuğu veya bulunamadığı için mağara derinliklerinde Kaybolup bulunamayanlarda olurdu.” (Olukpınarı muhtarı).

Olukpınarı köyü sonrası derin vadi ve keskin virajlı dönemeçlerin sona ermesi ile yüksek plato düzlüğü başlamaktadır. Oluk pınarının sona erdiği, düzlüğe ulaşıldıktan bir süre sonra yolun sağındaki bir başka çeşme ve dalları küçük pembe ve son derece lezzetli elmalarla yüklü elma bahçeleri fotoğraflanabilir. Bir sonraki durak Mennan kalesi olacağı için eğer Kaleye çıkılması planlanıyorsa grubun mutlaka yolun sağında yer alan çeşmeden su şişelerinin doldurmasını hatırlatılabilir.

Mennan Kalesi: Kale, Zeyve pazarına 16 km. Ermenek merkezine 25 km uzaklıktadır. Mennan Kalesi; Gülnar, Ermenek, Mut yolu üzerinde Ermenek ve Erik deresinin birleştiği yere bakan iki yanı derin vadilerle sınırlanmış yarımada görünümlü dağın ucunda yer almaktadır. Kale Olukpınarı köyü ve diğer vadilerdeki ilçe yollarını kontrol edecek yükseltide konumlandırılmıştır. Gülnar yönünden gelindiğinde yolun sağında yer almaktadır. Mennan kalesi AYDA tesisinin 6 km. kuzeydoğusunda yer almaktadır. Tesise gelmeden önce yolun sağında kale yolu yön tabelasını görmek mümkündür. Ancak kaleyi gezmek riskli olduğu için; AYDA tesis sahipleri ile önceden haberleşip yerel bir kılavuz almak, spor ayakkabılar ve tırmanma araç gereçlerine ihtiyaç duyulmaktadır. Bu bölge aynı zamanda *‘Mezarlık Alan Mevkisi’* olarak da anılmaktadır. Çetince mağarası da Görmeli Köyü sınırları içinde yer almaktadır.

AYDA Tesislerinde Yemek Molası: Ayda dinlenme tesisleri ve restoranını Ermenek Baraj gölünü kuşbakışı gören bir yamaçta kurulmuştur. Restoran et ürünleri ve sütlü tatlıları ile ünlüdür. Tur gruplarının grup sayısına göre öğle yemeği molası vermek için aylar öncesinden tesisle iletişime geçilmesi ve rezervasyon yaptırılmaları gerekmektedir. Restoranın yeri, Ermenek baraj gölünün en güzel fotoğraflarının çekilebileceği bir konuma sahiptir. Öğle yemeği sonrası Mennan kalesini ziyaret sonrası Zeyve Pazarına hareket edilmelidir. Zeyve pazarı yoluna yaklaşırken güneydeki yüksek dağın kayalık yola bakan kuzey yüzünde çok ilgi çekici uzun kalker sütunlarını görmek mümkündür. Bu oluşturmaktadır. Kalker sütunların yan yana dizilmiş olması, uzaktan sütunlu bir tapınak girişi hissi uyandırmaktadır. Köprüyü geçer geçmez sağ tarafta fark edilmeyen Zeyve Pazarı tabelasını görüp tabela yönüne dönmek gerekiyor. Küçük bir dalgınlık yolu uzatılması ve Zeyve pazarını geçip gitmenize sebep olabilir.

Ermenek Barajı Hidroelektrik Santrali ve Baraj Gölü ve Zeyve Pazarı: Karaman ilinin Ermenek ilçesinde, Göksu Irmağı üzerinde, enerji üretmek amacıyla barajın inşasına 2002 yılında başlanmıştır. Beton Kemer gövde dolgu tipi olan barajın gövde hacmi 272.000 m³, akarsu yatağından yüksekliği 210,00 m., normal su kotunda göl hacmi 4.582,00 hm³, normal su kotunda göl alanı 58,74 km²'dir. Baraj tamamlandığında yıllık 306 MW güç ile 1.048 GWh'lik enerji üretmesi planlanmaktadır. 10 Ağustos 2009 günü su tutulmaya başlamıştır

Elekçinin Hanı (Anlatı): Göksu ırmağı kıyısında yer almaktadır. Tarihi dönemlerde kalkan kervanlar; Ermenek'ten hareket ettikten sonra, yol üzerindeki Elekçinin Hanı diye anılan ve varlıklı bir ailenin yaptırdığı handa gecelemediler. Geceleme sonrası yola koyulan kabile Ermenek deresinin üzerinde ihtişamlı bir şekilde yapılmış tarihi Görmeli köprüsünü geçerek Mazıdağı eteklerinden sabahın ilk ışıklarında Zeyve pazarına ulaşırdı. Günümüzde yıkıntıları Ermenek baraj suları altında kalmıştır.

Görmeli Köprüsü (Alâ Köprü) (Anlatı) : Ermenek-Anamur-Gülner yolunda, Göksu Irmağı üzerinde yapılmıştır. Ermenek'e yaklaşık 20 km. uzaklıktadır. Köprü çeşitli yayınlarda 'Görmeli ve Alâ Köprüsü' gibi farklı adlarla anılmaktadır. Görmeli köyü sınırları içinde yer alan Görmeli köprüsünün kitabesine göre Karamanoğulları tarafında 1305 tarihinde yaptırılmıştır. Beylikler döneminin taş köprü mimari sanatının en önemli anıtlarından biridir. Görmeli köprüsü kesme taştan at nalı şeklinde biri büyük, diğeri küçük olmak üzere iki kemerden meydana getirilmiştir. Köprü'nün 21 metre boyu 6 metre eni vardır. Su seviyesinden 28 metre yüksekliktedir. Köprü ayakları benzeri yerler kayalıklara kireç, süt, yumurta akı karışımı bir harçla son derece üstün bir ustalikle kaynatırcasına oturtulmuştur. Kayalar kırıldığı halde harç sökülmemektedir. Köprü'nün güney yamacındaki küçük kemer ile kuzeyde ve esas olan büyük kemer arasında orta ayağın batıya bakan yüzündeki kitabesinde, 'Sultanı Azam Emniyetle Geçilmek üzere bu köprü'nün yapılmasını emretti. O Sultan-ı Azam ki Alemde Allah'ın gölgesidir.' yazmaktadır. Burada geçen isim bizim yaptığımız araştırmaya göre Alaeddin Bey'dir. Alaeddin Bey'in saltanat yılları Alaeddin Bey'in saltanat yılları 1361-1398 tarihleri arasındır. Faruk Sümer, Alaeddin Bey'i konu ettiği yazısında, Şikari'nin

Karamanoğlu beylerinden Alaeddin Bey için "Ebü'l-feth" ünvanına sahip olarak bahsettiğini belirtmekte ve bu bilginin bu beyle ilgili kitabelerden de doğrulandığını ve sağlamasının yapılabildiğini aktarmaktadır. Alaeddin kelimesine nitekim üzerinde durduğumuz köprünün kitabesinde de rastlamaktayız. F.Sümer kitabeler, vakfiyeler, paralar ve tarihi takvimlerle yerli ve yabancı çağdaş vakayinamelerden çoğunun gösterdiği üzere, Alaeddin'in bu hükümdarın lakabı değil adı olduğunu ifade ederek yanlış yapılan yorumları. Bu yapı da onun inşa ettirdiği başka yapılar gibi kitabelerin yanlış çözümlenmesi sonucu pek çok araştırmacı tarafından babası (Mirza) Halil Bey'e atfedilmiştir. Âlemi İslam'da daim kılınsın, sene 1305, Mimarı aciz kul Yusuf Oğlu Süleyman denmektedir. Köprünün yaşayan adlarından birisi 'Ala köprü' olup Ala kelimesinin Arapça 'çok yüksek, yüce' kelimesinden gelmiş olduğu ileri sürülmektedir (Kunt ve Diğerleri, 2018: 109).

Görmeli köprüsü ile ilgili halk arasında çok iyi bilinen bir de hikâyesi vardır.

Görmeli, Ala Köprüsünün Yapılış Öyküsü: "Bir zamanlar bir usta ve çırak Gezende köprüsünü yapıyorlarmış. Çırak gündüzleri Gezende Köprüsü inşasında Ustasının yanında çalışır, akşam oldumu birden ortadan yok olurmuş. Bir gün ustası bir gün böyle, beş gün böyle ortadan epey bir zaman geçmiş. Usta bu durumu fark eder ve "Sen böyle gündüzleri burada çalışıyorsan, geceleri nereye gidiyorsun söyle bakalım demiş." O günde gezende köprüsü bitmiş, usta köprüyü bitirmenin sevincinden yerinde duramıyor, elleri arkasında köprünün üstünde geziyor, övmeli değil gezmeli diyormuş. O zaman çırağı demiş ki: 'Bu köprüden yukarda bir köprüde ben yaptım, dün bitti. Ama gezmeli değil görmeli demiş. Ustası; 'Öyleyse bir görelim bakalım nasılmış yaptığın köprü demiş. Görmeli köprüsünün başına gelmişler. Ustası: köprünün bir o tarafına, bir bu tarafına bakarken çırağını yanına çağırılmış. Bak şu ortadaki tuğlaları görüyorsun ya, soldaki biraz dışarı çıkmış, git ona iki çekiç at bakalım demiş. Çırağı belinden urganla bağlamışlar ve ustanın gösterdiği çıkık yere elinde çekiçle sarkıtmışlar. Çırak çekiçle vurduğum vuracaktım derken usta yukardan ipi bırakır ve çırak Göksu Irmağına karışmış gider." Görmeli köprüsü Karamanoğulları döneminden bir güzellik abidesidir. Beylikler dönemi köprü mimarisinin örnekleri de çoğunlukla Karamanlı Bölgesinde bulunmaktadır. Ayrıca daire biçimi boşaltma gözleri de Karamanoğlu dönemi köprülerinin ortak özellikleridir. Görmeli köprüsü 2002 yılında yapımına başlanan Ermenek Barajı ile 12 Ağustos 2009 tarihinde su altında kalmıştır. Su altında kalmadan önce Görmeli köprüsünün kitabesi sökülerek Karaman Müzesine taşınmıştır (Parlak vd., 2018).

Tarihi dönemlerde Alaköprü'nün (Görmeli) güneyinde küçük bir kilise varmış. Kilisenin 50 m. Altında Karayolları yol çalışmaları sırasında bir mezarlık bulunmuş. Bu nedenle yol çalışması durdurulmuştur. Diğer yandan Çetinçe Mağarası da Görmeli köyü sınırları içerisinde yer almaktadır. Tarihi dönemlerde Ermenek yönünden gelen yolcular Çetinçe Mağarası içinde gecelermiş. Mağaranın önü duvarla çevrilmiştir. Anılan dönemde binek hayvanları da Mağara önündeki çitle çevrili bahçede kalmaktaymış. Bazen mağara derinliklerinde kaybolan ve dışarı çıkamayanlar

oluyormuş. Bunu önlemek için mağara derinliklerine incek çoban ve yolcular, yöre Yörüklerinin keçi kılından dokudukları sağlam ve dayanıklı 'kalın kestel ip örmesi' kuşağın bir ucunu girişteki bir sarkıt veya dikite, diğer ucunu da kendi beline bağlar mağara derinliklere öyle giderlermiş. Oldukça sağlam olan eğirtmeç, kirmenle kıvrılarak sağlam bir ip haline getirilmektedir. Çobanlar bu ipten çadır, çuval örürlermiş. Eğirtmeçten dokunan çadırların su geçirmezmiş. Çünkü yağlı olan kestel ipi yağmur sırasında çadırın gözeneklerin kapatır ve içerisinin ıslanmasını önlermiş.

Birinci günün Sonu: Kalker Sütunları (Limestone Columns) ve Zeyve Pazarı: Turun son durağı, Ermenek baraj gölünü izleyen otoyoldan batı yönünde, bağ bahçeler ve güney yönünü devasa bir duvar şeklinde kapatan Orta Torosların genç dağları yükselmektedir. Ermenek Baraj Gölü kıyısından Zeyve Pazarı yönüne gidişte, Zeyve Pazarını güneyinde yer alan yüksek dağların ön yüzünde yer alan uzun ihtişamlı 4-5 sıralı Kalker Sütunları, uzaktan sütunlu bir tapınak girişi algısı yaratmaktadır. Turist rehberleri kalker sütunları gibi coğrafi oluşumlar konusunu da araştırıp ziyaretçilerine daha detaylı bilgi sunabilirler. Muhteşem bir doğa harikası kalker sütunları da fotoğraflamaya ve anlatıp tanıtılmaya değer doğal tabiat mirasları olarak ziyaretçilere merhaba dediği yerde, köprünün sağ tarafında Zeyve Pazarı Tabelası görünecektir.

Ziyaretçiler için Tarihi Zeyve Pazarının Mersin ve yakın çevre ilçelerine uzaklıkları:

Mersin Zeyve arasındaki uzaklık: 235.09 kilometre olup, 3 saat 49 dakika sürmektedir. Takip edilen yol güzergâhı: Mersin, Erdemli, Silifke, Gökbelen Yaylası, Kayrak, Gülnar, Bereket, Miskale Yaylası, Köseçobanlı, Bardat Pazarı, Olukpınar, Görmeli, İkiz çınar, Zeyve Pazarı. Gülnar-Zeyve Pazarı arasındaki uzaklık: 64 km olup 1 saat 20 dakika sürmektedir. Anamur Zeyve pazarı arasındaki uzaklık: 80, 7 km olup, 1 saat 45 dakika sürmektedir. Anamur, Zeyve Pazarı arasında takip edilen yol güzergâhı: Anamur, Çeltikçi, Kaşdışlen, Merkez, Malaklar, Güneybahşiş, Efeler, Gercebahşiş, Starpet, Alaköprü, Güneybahşiş, Ormancık, Akine, Sariağaç, Çaltıbüğü, Boğuntu, Masat, Çukurabanoz, Abanoz, Kozağaç Yaylası, Halkalı, Dutalan, İkizçınar, Zeyve parkı ve Pazarıdır. Mut, Zeyve arasındaki uzaklık: 217 km olup, yolculuk 3 saat 43 dakika sürmektedir. Mut-Zeyve Pazarı arasında takip edilen yol güzergâhı: Barabanlı, Selamlı, Mucuk, Zeytinçukuru, Çamlıca, Gezende, Kayaönü, Gökçeseki, Kayaönü, Eskice, Çavuş, Yalındal, Zeyve Pazarıdır.

5.3. Keşifsel Saha Çalışma Soruları

Esnaf Yerel Halk Katılımcılarına Yöneltilen Sorular

1. Kaç yıldır bu pazara gelmektesiniz?
2. Neden bu uzak pazarı tercih ediyorsunuz?
3. Pazar yerinin gelişmesi için önerileriniz nelerdir?

Tur Ziyaretçilerine Yöneltilen Sorular

1. Tura katılmaya nasıl karar verdiniz?
2. Zeyve pazarı hakkındaki düşünceleriniz nelerdir?
3. Zeyve Pazarının gelişmesi için önerileriniz nelerdir?

Bireysel ve Aile ile gelen ziyaretçilere Yöneltilen Sorular

4. Zeyve Turuna katılmaya nasıl karar verdiniz?
 5. Zeyve pazarı hakkındaki düşünceleriniz nelerdir?
 6. Zeyve Pazarının gelişmesi için ne önerirsiniz?
- Değirmenciye Yöneltilen Sorular
1. Değirmeniniz neden çalışmıyor?
 2. Çalıştırılması için neler gerekiyor?
 3. Sizce günümüzde halk un ve bulgurunu değirmende öğütür mü, Neden?

Bilgilendirme/Teşekkür

Makalenin saha çalışmasında yanımda olan otomobil kullanıp, arkadaşım Hatice Altun'a, Zeyve Muhtarı Sayın Emin Ünlü ve Emekli Öğretmen Fahri Ulusan'a ve ailesine Zeyve pazarında bizimle aynı masada oturup çevredeki yerli halkla iletişim kurmamıza katkıları ve tüm katılımcılara araştırma sorularımızı içtenlikle yanıtladıkları için çok teşekkür ederim. Bu çalışma için özel bir Zeyve haritası hazırlayan ve kayadaki sütun benzeri görüntülerin coğrafi terimi olan, 'kalker Sütunu' kavramını kullanmamı sağlayan Prof.Dr. Ahmet ATASOY'A çok teşekkür ederim.

Yazarın Katkısı

Sadece yerel halkın bildiği tarihi ve doğal cennetin Türkiye genelinde tanıtılarak, yaşatılması ve geliştirilmesine katkı sunmak, alanın turizme planlı ve programlı hazırlanması için yazılı kaynak oluşturmak, paydaş görüşlerini yetkililerin dikkate almasına katkı sunmaktır. Diğer yandan bir turist rehberi olarak, seyahat acentalarının Zeyve pazarına tur düzenlemelerini teşvik etmek için yeni ve benzersiz bir tur rotası programı hazırlanmıştır. Turlar geliştikçe bu programa yeni yerler eklenebilecektir.

Çıkar Çatışması Beyanı

Tek yazarlıdır.

Araştırma ve Yayın Etiği Beyanı

Çalışmada araştırma ve yayın etiğine uyulmuştur.

KAYNAKÇA

- Atasoy A (2021). Tarihi Zeyve Pazarı Coğrafi Konum Haritası, (Erişim Tarihi: 15.11.2021).
- Bahar H (2016). Antik Dönemde Bozkır Jeopolitiği, Uluslararası Sempozyum: Geçmişten Günümüze Bozkır (6-8 Mayıs 2016) Bildiri Kitabı, Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Yayınları 9, 1-32.
- Bardakçı K (2018). Antikçağ'da Dağlık Kilikia Bölgesinin Doğal Kaynakları ve Sosyo-Ekonomik Durumu, The Journal of Social Science, 2(3).
- Doğanay H (1997). Türkiye Beşeri Coğrafya. İstanbul: MEB Yayın No: 2928.

Doğanay H & Oğün C (2013). Türkiye Yaylacığındaki Değişme Eğilimleri ve Başlıca Sonuçları, Doğu Coğrafya Dergisi 18(30), 1-27.

Ögel B (1978). Türk Kültür Tarihine Giriş 1, Ankara, Kültür Bakanlığı Yayınları.

Parlak S, Kapar M A, Kunt H İ (2018). Ermenek'te Baraj Suları Altında Kalan Bir Eser: Görmeli Köprüsü, Ermenek Araştırmaları-1, Arkeoloji Sanat, Ermenek Belediyesi Katkıları ili, ISBN: 978-605-7600-04-2, 105-101, Konya.

Sankar P & Jones N L (2008). Semi-Structured Interviews in Bioethics Research, Jacoby ve L.A. Siminoff (Ed.), Empirical Methods for Bioethics: A Primer, Elsevier.

Saraçoğlu H (1989). Akdeniz Bölgesi, İstanbul: MEB Yayınları.

Strabon A A C (2000). Geographika: XII-XIII-XIV (Çev. A. Pekman 2000), Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul.

Stebbins R (2001). Sosyal Bilimlerde Keşifsel Araştırma. Thousand Oaks, CA: SAGE, ISBN 0-7619-2398-5.

TDK (2016). Güncel Türkçe Sözlük, http://tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5834a6f7ca53e6.15807445 (7. 11.2021).

Texier C (2002). Küçük Asya Coğrafyası, Tarihi ve Arkeolojisi (Latin harflerine aktaran Koprman K Y, Sadeleştiren Yıldız M) 3. Cilt, Enformasyon ve Dökümantasyon Hizmetleri Vakfı, Ankara.

Ünal A & Girginer K S (2007). Kilikia-Çukurova İlk Çağlardan Osmanlı Dönemi'ne Kadar Kilikia'da Tarihi Coğrafya, Homer Kitabevi, İstanbul.

Yıldırım A & Şimşek H (2005). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri Güncelleştirilmiş Geliştirilmiş 5. Baskı, Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2005, s. 366 ISBN 9750200071.

İnternet Kaynakları

URL-1 www.kulturportali.gov.tr2021, (Erişim Tarihi: 3.10.2021)

Sözlü Kaynaklar

- K.K, 1. Emin Ünlü (2021). Zeyne Muhtarı, yaş; 61, Zeyne Köyü, 2.10.2021.
- K.K, 2. Hoca YAŞAR (2021). Zeyve Pazarı Esnafı, Sıcak Demirci Ustası, Yaş: 60, Yaşadığı Yer, Alanya, 1.10.2021.
- K.K, 3. Zehni İnat (2021). Tur Ziyaretçisi, Yaş. 61, Mersin. 2.10.2021.

- K.K, 4. Ayşe, Şengül (2021). Tur Ziyaretçisi, Yaş: 37, Mersin. 1.10.2021.
- K.K, 5. Özlem Yakar (2021). Öğretmen, Tur Ziyaretçisi, Yaş: 37, Mersin. 2.10.2021.
- K.K, 6. Metin Altan (2021). Harita Mühendisi, yaş: 53, Ziyaretçi, Karaman. 3.10.2021.
- K.K, 7. Rumeysa Altan (2021). Öğretmen, yaş: 25, Ziyaretçi, Karaman. 3.10.2021.
- K.K, 8. Murat Yakar (2021). Harita Mühendisi, Mersin Üniversitesi, Harita Mühendisliği Bölümü, yaş: 40, Mersin, 3.10.2021.
- K.K, 9. Fahri Uluslan (2021). Türkçe Öğretmeni, Yaş: 64, İzmir. 3.10.2021.
- K.K, 10. Mustafa Bardakçı (2021). Turizmci, Yaş: 38, Ermenek. 3.10.2021.
- K.K, 11. Yeliz Bardakçı (2021). Arkeolog, Yaş: 37, Ermenek. 3.10.2021.
- K.K, 12. Ünsal Ulusal (2021). Mühendis, Yaş: 50. Adana. 3.10.2021.

- K.K, 13. Ali Ünlü. (2021). Zeyne Muhtarlığında iki kez İhtiyar Meclisi Üyeliği yapmıştır, Mesleği: Elektronik. Zeyve Köyü. 3.10.2021.
- K.K, 14. Mustafa Ulusal. (2021). Emekli Öğretmen, Yaş: 67, Zeyve Köyü, 3.10.2021.
- K.K, 15. Hatice Altun (2021). Tur Ziyaretçisi, Memur, İşçi Bulma Kurumu, Yaş: 40, Mersin. 3.10.2021.
- K.K, 16. Taner Doğan (2021). Değirmenci, Yaş: 67, Zeyve Köyü, 3.10.2021.
- K.K, 17. Dinç Aslan. (2021). Yazar, Ermenek. 3.10.2021.

Dipnot: Dünya Turizm Örgütü (WTO) 13. Genel Kurulu'nu gerçekleştirdiği Şili'nin Santiago kentinde, turizmin toplum ve çevreye olumsuz etkilerini azaltmak, dünya turizminin sorumlu ve sürdürülebilir. Gelişimini bir dizi ilkeye bağlamak amacıyla, 1 Ekim 1999 tarihinde, üzerinde iki yıldır çalışılan on maddelik Turizmde Global Etik İlkeler Bildirgesi'ni kabul etmiştir. Türkiye'de bu bildirgeyi kabul eden ülkeler arasında yer almaktadır.

© Author(s) 2021.

This work is distributed under <https://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/>

Ek: (Zeyve Pazarı Araştırma Alanı Çalışması Fotoğrafları)

Ek 1. Değirmenci Taner Doğan ile değirmen ziyareti, gözlem ve görüşme, (3.10.2021).

Ek 2. Zeyve Pazarında çalışabilir durumdaki son değirmen ve değirmenci Taner Doğan, (3.10.2021).

Ek 3. Değirmenin su borusu ve değirmen taşı (3.10.2021).

Ek 4. Zeyve pazarı çay bahçesinde Emekli ređmen Fahri Ulusan ile görüşme (3.10.2021)

Ek 5. Zeyve pazarı çay bahçesinde ziyaretçilerle görüşme (3.10.2021)

Ek 6. Zeyve pazarı demirci ustası Hoca Yaşar'ın kendi üretimi sac kavurma tavaları (2.10.2021).

Ek 7. Zeyve pazarı esnafının kendi üretimi ahşap araç-gereçler (2.10.2021).

Ek 8. Zeyve Pazarı; Çevre köylerde tarlalarda üretilen sebze, meyve, kurutmalık ve kışlık ürünler (2.10.2021).

Ek 9. Zeyve Pazarı; Çevre köylerde kış çorbası tarhana başı, kırmızı toz biber, cevizli sucuk-bandırma(2.10.2021).

Ek 10. Zeyve Pazarı; **salamura bağ yaprağı**, kırma yeşil zeytin, domates ve biber salçası, Pekmez, salamura peynir, bal, (2.10.2021).

Ek 11. Zeyve pazarı genel görünüm (3.10.2021).